

СУЧАСНА УКРАЇНА

Орган української визвольної думки

UKRAINE TODAY
Ukraine von heute
Ukraine d'aujourd'hui

Adresse: «Súčasna Ukrajina»
München 2
Karlsplatz 8/III (Telefon: 5-6667)
WESTERN GERMANY
Herausgeber: Wolodymyr Stachiw

Druck: „Logos”,
München 8, Rosenheimerstr. 46 a.

Рік IV.

Мюнхен, 7. 3. 1954

Ч. 5 (82)

ДО КРИЗИ В ЗАКОРДОННИХ ЧАСТИНАХ ОУН

Громадськість повинна знати, про що йдеться!

ОРГАНІЗОВАНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ВИЗВОЛЬНИЙ РУХ ДАЄ РІШУЧУ ВІДПОВІДЬ ЕМІГРАНТСЬКИМ СПРОБАМ
ВИКРИВЛЯТИ ЙОГО ІДЕЙНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЗМІСТ І РОЗБИВАТИ ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЙНО

Вже з довгого часу українська громадськість за кордонами України з неспокою, а то й з надіями на удоровлення, слідувала за всіма процесами, які в останні роки відбувалися в середині ЗЧ ОУН. Не кожний, однак, українець на чужині докладно орієнтується в істоті цих вагітних у свої наслідки процесів. Лише цілий ряд документів, які останніми тижнями опубліковано в українській пресі, дає можливість зорієнтуватися, за що велися й ще ведуться спори в середині ЗЧ ОУН.

«Сучасна Україна» тільки відготовувала самі факти і публікувала документи, не стараючись навіть детально коментувати ні факти, ні документи, щоб таким чином не випереджувати подій. Однак з огляду на відомі вже всім жалюгідні події, що відбулися за наказом розв'язаного вже Проводу ЗЧ ОУН під головуванням Степана Бандери і з огляду на шептану та писану неческу пропаганду тих людей з колишнього Проводу ЗЧ ОУН, що ідейно-політично та організаційно-дисциплінарно порвав з проводом своєї ж власної організації в Україні, ми вважасмо своїм обов'язком навігати всі ті питання, які сьогодні непокоять українську громадськість за кордонами України. Ми будемо обмежуватися однак тільки до найістотніших питань.

Внутрішня справа політичної організації

1) Передусім ми мусимо підкреслити, що **Закордонне Представництво УГВР** у розиграх ЗЧ ОУН участі не брало і не бере, в питанні реорганізації ЗЧ ОУН ні не втручалося, ні не втручається і втручатися не буде, заступаючи погляд, що те все — це внутрішні справи ЗЧ ОУН. Закордонне Представництво УГВР зацікавлене однак, — до речі, як і кожна українська політична організація, — в тому, щоб ЗЧ ОУН та їх ідейне членство перемогли в собі вже давно існуючу кризу та внутрішньо себе оздоровили.

Участь у Колегії Уповноважених пана д-ра Лева Ребета, що досі виконує функції в Раді Референтів ЗП УГВР, впливає тільки з його умандатування, як члена ОУН, Проводом Організації Українських Націоналістів в Україні, а не з будь-яких доручень ЗП УГВР. Завдання д-ра Л. Ребета ні в чому не суперечать діяльності ЗП УГВР, бо члени і співробітники ЗП УГВР можуть належати до різних політичних груп, що стоять на самостійницьких позиціях та у своїй політичній діяльності визнають примат рідних земель і підпорядковуються керівним органам українського визвольного руху на батьківщині.

Відхід від позицій ОУН в Україні

2) С. Бандера і всі ті, хто свідомо чи несвідомо є вірні його особі та сліпо виконують його накази, стараються поширювати легенду, що, мовляв, конфлікт існує між ЗЧ ОУН і ЗП УГВР. Таке твердження не згідне з правдою.

Поперше, конфлікт в ЗЧ ОУН постав у своїй гостроті на еміграції ще в 1946 р. і він мав такі аспекти:

а) внутрішньо-організаційний і б) концепційно-структуральний.

У внутрішньо-організаційному конфлікті йшлося про обов'язуючі в ОУН ідейно-програмові позиції, про організаційну форму та систему. Деякі члени ОУН послідовно боролися програмові постанови III Надзвичайного Великого Збору ОУН (з 1943 р.), тобто у світоглядній площині — свободу визнання різних філософських світоглядів, в програмовій — соціально-політичну плат-

форму III Збору як обов'язуючу всіх членів ОУН і в організаційній — відкинення провідницько-вождівського принципу та застосування колегіального, демократичного принципу в ЗЧ ОУН так, як це має місце в матірній організації на українських землях.

С. Бандера всі ці позиції відкинув, пропагуючи і наказуючи пропагувати моністичний світогляд, демократичний програмові позиції III Збору... «лівими», «соціалістичними», «неокомуністичними», а то й «комуністичними». Демократичний принцип він відкидав, публічно назвавши на I конференції ЗЧ ОУН (т. зв. «альпійській конференції») — восени 1947 р. демократію... «шматого». Він у системі ЗЧ ОУН застосував методи провідницько-вождівської організації. Тих членів ОУН, що в організаційній діяльності і на конференціях боролися позиції III Збору, він усував від будь-якого впливу, «вичиствавши» їх із ЗЧ ОУН. Всі ці члени ОУН ще в 1949 році відкликалися до свого політично-організаційного керівництва — до Проводу ОУН в Україні.

В концепційно-структуральному конфлікті йшлося головне про те, чим є загально-національне керівництво всього визвольного руху — УГВР, створене на понадпартійній базі, в якому взяла участь не тільки члени підпільної ОУН, але й представники інших партій або інших політичних переконань. В розумінні співтворців УГВР і значної частини членства ОУН за кордоном це керівництво вважалося державницькою формою, природним і логічним завершенням участі у визвольній боротьбі широких мас українського народу, тих мас, що в рядах підпілля, а передусім у рядах УПА, несли на собі весь тягар визвольно-революційної боротьби. Пошана до кожної української людини, належна оцінка участі широких народних мас у боротьбі, виховання всього народу в державницькому дусі, заціплення справжнього державного думання, а не думання категоріями «патріотів своєї партії», не дозволяли звести УГВР та її органи — у тому й Закордонного Представництва УГВР — до фікції чи інструменту одного партійно-політичного середовища. С. Бандера прагнув бачити в УГВР виключно виконавця волі ЗЧ ОУН, що при системі монополю-првідницької позиції Бандери було однозначне з його диктатом, і то не тільки в системі ЗЧ ОУН, але й в ЗП УГВР.

Не зважаючи на засадничі розуміння концепції і структури визвольного руху, члени ОУН у ЗП УГВР склали свої мандати на конференції ЗЧ ОУН у Міттенвальді 1948 р. і просили УГВР в Україні, щоб вона уповноважила інших людей виконувати доручені їм завдання. Не чекаючи відповіді з України, С. Бандера почав... «перебирати ЗП УГВР», що більше, він заплянував навіть творити власне ЗП УГВР. Жертвою такого «перебирання» мала стати й газета «Українська Трибуна», яка тільки тому не перейшла в руки Бандери, що члени Видавничої спілки і редакційний склад відмовилися бути «перебраними». Як відомо, на «УТ» пішла нагінка: насильне забирання передплат і грошей, конфіскування в таборах ДП, палення і бойкот.

Рішення з України 1950 року

3) Як уже згадано, ці всі конфліктіві справи віддано до зобов'язуючого вирішення керівними органами в Україні. Перші рішення прийшли 1950 р. Їхній зміст такий: УГВР не прийняла до відома складення членами ОУН у ЗП УГВР своїх мандатів; УГВР ні одного з

кандидатів, поставлених С. Бандерою, не дала свого уповноваження; УГВР і Провід ОУН в Україні спільно визначили компетенції, які належать до ЗП УГВР, з одного боку, і до ЗЧ ОУН, з другого. Провід ОУН звільнив від організаційної залежності ЗЧ ОУН тих членів, що знайшлися поза системою ЗЧ ОУН, і підпорядкував їх безпосередньо Проводу ОУН в Україні до часу наладнання конфлікту.

Провід ОУН запропонував, щоб при реорганізації ЗЧ ОУН створено Закордонний центр ОУН, у склад якого входили б чотири члени Проводу ОУН, вибрані III НВЗбором ОУН у 1943 р. і з доручення цього проводу перебувають за кордоном, і три члени Проводу ЗЧ ОУН — С. Бандера, Я. Стецько і С. Ленківський. Степан Бандера після піврічних розмов у 1951 р. відмовився був прийняти цю пропозицію Проводу ОУН на рідних землях.

В 1951 р. віддано всі ці справи до остаточного і зобов'язуючого обидві сторони — тобто члени в системі ЗЧ ОУН і члени поза цією системою — вирішення.

Як нам і всім відомо, обидві конференції ЗЧ ОУН, що відбулися після віддання згаданих конфліктівих справ на вирішення Проводу ОУН в Україні, беззастережно зобов'язалися виконати рішення Проводу ОУН і цим рішенням підпорядкуватися.

Рішення з України прийшли

4) Влітку 1953 р. ЗП УГВР дістало вирішення керівних органів в Україні.

Перший документ — це документ, що стосується самих уповноважень для Закордонного Представництва УГВР, Генерального секретаря закордонних справ, опублікований в нашому органі ч. 18 (1953 рік). До цього документу, хоч він був доручений С. Бандері, С. Бандера і керований ним провід зайняли негативне становище. С. Бандера не дав доручення передрукувати цей документ і він нігде не заявив, що визнаватиме його у своїй політичній роботі. Людина, що хоче бути політичною особою і твердить, що, мовляв, визнає примат рідних земель, що визнає УГВР, але водночас не має мужності в конкретному випадку дати доказ свого дійсного внутрішнього визнання, мусить серед громадянства, і передусім серед свого членства, збудити сумніви в її щирість і переконання про те, що ведеться прихована гра.

Тому перше питання до С. Бандери: Чи він визнає зобов'язуючим для себе у своїй політичній дії за кордоном документ УГВР?

Українська громадськість, а зокрема члени ЗЧ ОУН мають право вимагати ясної відповіді.

ЗП УГВР на прохання Проводу ОУН передало ще два інші документи С. Бандері. Обидва документи опубліковані в збірці документів про останні події в ЗЧ ОУН і є в посіданні нашої редакції. Ці документи ясні і вони кладуть край усім непорозумінням.

В першому документі стверджується, що:

а) С. Бандера відійшов від позицій постанов III НВЗ ОУН,

б) Бандера ні формально, ні фактично не є провідником ОУН,

в) Бандера визнається припинити розкольницьку дію, зокрема в Україні.

Цей документ в пунктах а) і б) вирішує давній спір в питаннях ідейно-політичного змісту й організаційної форми, обов'язуючої в ОУН. С. Бандера особисто відійшов від позицій III НВЗ ОУН і за собою потягнув членство ЗЧ ОУН. Він відчужив Закордонні частини від матірньої організації. При своїх рішеннях

членство ЗЧ ОУН повинно взяти до розваги ці твердження. Не йдеться тільки про те, щоб у моральній та організаційній площині прийняти рішення Краю зобов'язуючим, але справа передусім у тому, щоб визнати цей ідейний зміст, що його проголосила ОУН в Україні.

Це і є та вимога, що її ставиться в другому документі для Колегії уповноважених «реорганізувати ЗЧ ОУН згідно з позиціями Проводу ОУН в Україні». Реорганізація означає насамперед зліквідувати витворене катастрофічне відчуження членів ЗЧ ОУН від позицій ОУН в Україні, відчуження, витворене в більшості без вини самого членства.

Для української громадськості на чужині не вистачає, що С. Бандера без закінчення відповідас, що він, мовляв, не відійшов від позицій ОУН в Україні. Навіть, якщо С. Бандера вірить у те, що він говорить, то твердження Проводу ОУН в Україні йому аж ніяк не вільно легковажити. Людина, якій її політичний провід робить такі серйозні закиди, сама витягає консеквенції і, маючи почуття відповідальності, бодай просить провирити його справу. С. Бандера однак кидає в бік усього Проводу ОУН наклепи, підозріння тощо. Вистачить читати тасмний лист Бандери від 2 січня 1954 р. до своїх прибічників, де, м. ін., читаємо:

«... В керівних ланках визвольно-революційного руху в Україні помітні деякі загрозливі для цілості цього руху... прояви».

Нам дивно, що людина, про яку стверджується, що вона відійшла від позицій визвольного руху на батьківщині і веде розкольницьку дію, має сміливість бути суддею в питаннях правильності чи неправильності ідейно-програмових позицій визвольного руху в Україні. Чи це впливає з почуття «непомилності» самого Бандери і з його «переконання», що тільки він — і ніхто інший — має авторитетне право рішати про позиції визвольного руху? Чи, може, з Баварії краще видно, яким повинен бути ідейно-політичний зміст визвольного руху?

На ці питання нехай дають собі відповідь і громадянство, і членство ЗЧ ОУН.

Для кожного повинно бути ясним:

Чи у визвольній боротьбі важливіша особа чи ідейний зміст боротьби на батьківщині?

С. Бандера, діставши через ЗП УГВР документи від Проводу ОУН в Україні, нарікає, що він не дістав цих документів «своім шляхом». Але кожному ясно, чому Провід ОУН цього не зробив. Відповідь на це знаходиться в пункті в), де сказано, щоб Бандера заперестав розкольницьку дію. Іншими словами, Бандера покористувався своїми зв'язковими шляхами не на те, щоб дістати вирішення у власній справі, чи щоб виконати позитивну роботу для допомоги підпіллю, але щоб внести розкол в Україну. Нам відомі ще інші документи, в яких змальовані спроби С. Бандери з-за кордону дезорганізувати визвольне підпілля. Нам відомі також пляни С. Бандери, випрацьовані ним вже на майбутнє, як далі продовжувати цю шкідницьку дію. Коли керівні органи революційно-визвольного руху в Україні відмовляються користати із «шляхів Бандери», то після заклику до зупинення ним шкідливих дій кожному зрозуміло, чому це так!

Саме пункт в) першого документу найбільш трагічний у цій справі.

На цьому місці ми звертаємо увагу всього членства ЗЧ ОУН на те, що коли цілість визвольного руху — це справді жодна пуста фраза, коли воля батьків-

(Далі на 2 стор.)

щини ще має мати відгук у серцях членства ОУН за кордоном, то треба дати належний відпир усім шкідливим спробам з-за кордону нищити організований визвольний рух на батьківщині.

Неповторний шанс

5) Не зважаючи на всі негативні ствердження про відхід С. Бандери від позицій ОУН в Україні та про його шкідливу розкольніцьку роботу, Провід ОУН все ж дав Бандері шанс направити виконане лихо. Провід покликав до праці в Колегії Уповноважених Бандеру, вірячи, що Бандера, який від членів своєї організації вимагав і вимагає беззастережного підпорядкування собі, зуміє дати також приклад своєї підпорядкованості провідові організації. До того від революціонера-патріота (а таким уважав себе Бандера) можна вимагати мужньої моральної постави тим більше, що йдеться передусім про тих, в Україні, хто на собі несе весь тягар боротьби і стоїть у передовій лінії цієї боротьби.

Доручення Проводу ОУН є точне і докладне: прийняти участь у Колегії Уповноважених і реорганізувати ЗЧ ОУН згідно з позиціями Проводу ОУН на Українських Землях.

Мабуть, не розуміючи створеного становища, Бандера ставить свої «вимоги». Весь проєкт «Плян діяльності від 28 грудня 1953 р.» носить на собі п'ятно Бандериного диктату. Два інші члени колегії погодилися прийняти цей проєкт як базу для діяльності тільки тому, щоб зберегти цілість визвольного руху за кордоном. Вони погодилися, хоч у проєкті є ряд пунктів, які переходять рамки реорганізації та керівництва ЗЧ ОУН. Бо замість звернути увагу на методи, як оздоровити ЗЧ ОУН, — їх відчуження від матірньої організації та її позицій, відхід від обов'язуючих постанов III Збору, уживання недопущених у політичному житті неморальних засобів: шельмування, плямування та провокацій, — Бандера «взявся» за реорганізацію... За кордонного Представництва УГВР, повторюючи і поширюючи наклепи в «неокомунізмі», «марксизмі», «соціалізмі» тощо. Це раз повторюємо, що два члени Колегії Уповноважених, прийнявши проєкт Бандери як базу для діяльності, виказали максимум доброї волі. Вільно ж керівництву ЗЧ ОУН і Колегії Уповноважених позитивною критикою впливати на діяльність ЗП УГВР.

Однак ми мусимо пригадати і Бандері, і всьому членству ЗЧ ОУН, що УГВР ні в своїй генезі, ні в своєму теперішньому існуванні не є ідентичною з ОУН, а її політична плятформа не покривається з програмою ОУН чи будь-якої іншої політичної партії.

УГВР — це ширша формація українського визвольного руху і в ній можуть та повинні брати участь різні течії українського політичного життя на батьківщині і на чужині. Як було доручено у «Зверненні воюючої України» від жовтня 1949 р., на базі політичної діяльності Української Головної Визвольної Ради можуть знайти своє місце в боротьбі за визволення України всі українці за винятком національних зрадників. Отже можуть мати місце і т. зв. «праві», і т. зв. «ліві». (До речі, окреслення «праві» і «ліві» дуже умовні). Напр., народи західної, християнської, цивілізації не відмовляють своїм соціалістам і марксистам можливості боротися проти більшовизму та російсько-більшевицького імперіалізму і проти свого власного комунізму. Чому українці на еміграції мали б належати до такої породи людей, що своїм, українським, соціалістам-патріотам мали б відмовляти права брати участь у визвольній боротьбі народу?

При творенні УГВР співдіяли і до її складу ввійшли люди, які — в розумінні С. Бандери — націоналістами не були.

Ще раз підкреслимо, що нашим завданням не є боронити марксистів, соціалістів чи «неокомуністів». Ми боронимо українську людину, яка вихована в іншій атмосфері залишилася українським патріотом, хоч має зовсім інші погляди у філософії, в соціальній проблематиці чи в устросових питаннях (напр., монархісти-гетьманці).

УГВР пов'язує людей їх готовістю боротися за волю українського народу і за суверенність української держави. УГВР має свою політичну плятформу і на даний час — свою соціальну програму, яка при творенні УГВР була виявом синтезу між різними течіями її основоположників. Але УГВР не має якоїсь партійно-політичної програми, як її мають політичні партії чи організації.

Ми змушені підпрелити, що С. Бандера та його прибічники, які прагнуть до спрощення всіх проблем і до «згальшальства» — «уравніловки» — і української людини, і українського політичного життя, і всіх політичних явищ, всього цього не хочуть зрозуміти. Тому в нього постають донкіхотські вітряки, з якими він бореться і закликає боротися. З цих причин він бачить «велику не-

безпеку» в самому політичному існуванні п. І Майстренка та його політичного середовища. До речі, мусимо згадати, що ні Майстренко, ні його середовище до ЗП УГВР не входять і своїх впливів у ЗП УГВР не мають. Пресовий орган ЗП УГВР «Сучасна Україна» на своїх сторінках дає можливість висловлюватися і Майстренкові, і проф. Державині, і д-ру Сндикові, і Юрієві Лавриченкові-Дивничеві, і Ю. Соловієві, і проф. Наталії Полонській-Василенич і багатьом іншим, якщо вони на сторінках цієї газети хочуть висловити свої думки. Однак ми мусимо одночасно пригадати, що на сторінках «Українського самостійника» друкувалися і Майстренко, і Борис Левицький, безперечно ідейний речник УРДП та її пресового органу «Вперед». Отже, пощо хвилюватися і розгортати нечесну кампанію проти газети «Сучасна Україна» та проти Закордонного Представництва УГВР?

Розкол із рідним краєм

6) З'ясовуючи, хоч навіть досить побіжно, сучасну кризу в Закордонних Частинах ОУН, ми виразно і недвозначно підкреслимо, що джерело кризи не лежить у т. зв. спорі між бандерівським ЗЧ ОУН і ЗП УГВР. Це джерело кризи лежить куди глибше: в цілковитому відірванні ЗЧ ОУН, а зокрема їх провodu, від визвольної проблематики та визвольних процесів, що відбуваються там — в непокореній Україні, яка «завжди прагне до волі».

Членство ЗЧ ОУН стоїть тепер перед історичною дилематою:

бути «преторіанами» однієї особи — чи вірними своїй батьківщині.

Нехай всі будуть свідомі того, що в підбільшевицькій тиранській і людинозненавистницькій системі єдина Україна — її революційно-визвольне підпілля (збройне рам'я — УПА, і політичне рам'я — ОУН, під керівництвом Української Головної Визвольної Ради) — зуміли зор-

Що сталося в ЗЧ ОУН?

З поінформованих кіл ми отримали інформацію про події, які останніми днями відбулися в ЗЧ ОУН; з уваги на загальний інтерес, як і з журналістичного обов'язку публікуємо їх в нашому органі.

Редакція

Впродовж місяця лютого українська громадськість у Мюнхені була свідком зовнішніх виявів внутрішніх пересправ у лоні націоналістичного табору. Серед членів ЗЧ ОУН пройшов внутрішній вибір, за ким вони йдуть: чи за Проводом ОУН в Україні, тобто за батьківщиною, чи за С. Бандерою, тобто за смігратійним «вождем».

Подробиці справи відомі. Провід ОУН в Україні вирішив, щоб колегія з трьох осіб, між ними і С. Бандера, перебрала керівництво ЗЧ ОУН і переорганізувала їх відповідно до позицій Проводу ОУН на батьківщині. Хоч вирішення це було вже відоме в серпні 1953 р., проте його не вдалося ввести в життя, бо С. Бандера з своїми прихильниками весь час вишукував різні причини, щоб до цього не допустити.

Щойно під враженням пізніших відомостей про активну боротьбу на житті і на смерті.

Хочемо вірити, що в ЗЧ ОУН переможуть здорові процеси; що ці процеси спам'ятовують Степана Бандеру і що він згідно із закликом Проводу Організації Українських Націоналістів в Україні заперестане продовжувати свою розкольніцьку дію в Україні, а вслід за цим і серед прихильників революційно-визвольної боротьби на чужині...

Хочемо вірити, що все ж переможе постава справжнього українського патріота! Цього чекає від нас визвольне підпілля, його керівництво, всі безіменні борці-революціонери, а передусім Україна!

НЕПЕРЕМОЖЕНИЙ ШЕВЧЕНКО

Багатогранна й повчальна боротьба російського великодержавництва з Шевченком. Вона тягнеться від 1847 року, коли нашого великого Кобзаря було зашано на десять років до Середньої Азії, і аж до сьогоднішнього дня, коли великодержавники і в СРСР, і тут, на еміграції, раптово страшно полюбилі Шевченка, протиставляючи його українським патріотам-самостійникам.

До революції 1917 року Шевченко був назгал заборонений, якщо не рахувати лубкових видань його неополітичних поем і віршів. Спроба українського громадянства в соті роковини з дня народження Кобзаря — в 1914 році влаштувати свято й демонстрації була жорстоко придушена російською царською поліцією.

Але вже в 1917 році ті, хто переслідуював Шевченка, бачачи його колосальну популярність в українському народі, починають протиставляти Шевченка українському визвольному рухові: «Ми понімаємо мову Шевченки, но вєд он со вєсем не похож на ваш литературный, галицийский язык». Маємо непереврені відомості, що в 1920 році, в Криму у Врангеля було не тільки дозволено, а здалось напівофіційно організоване святкування шевченківського дня. Очевидна річ, що Шевченка там показували як поета Росії — єдиної держави і «триєдиного» народу. Якщо це так, то тоді Врангель був передвісником та вчителем і Сталіна, і Маленкова. Вони зараз тільки повторюють Врангеля.

В двадцяті роки, коли українські культурні справи були передовірені Москвою місцевим українським силам, роковини Шевченка завжди носили скромний характер: українці вшанували Кобзаря шире, сердечно, але й без фальшивої патетики. Існувала навіть спроба підійти до Шевченка критично (Хвильовий, футуристи з «Новою Генерацією»). Тепер ця спроба шукати в Шевченкові мінусів розцінюється як антинациональне блюзнірство, а тоді це розглядалось як переростання національної свідомості у вищі форми її духовного буття.

Але ось прийшли страшні тридцяті роки. «Врятуємо українську культуру від її ворога — українського націоналізму», — кричала постишевська пропаганда в Україні, розуміючи під націоналізмом, очевидно, всіх українських патріотів. І слідом за цим газлом починали виходити в Україні давно ліквідовані там російські газети, відкривається давно закриті російські театри, школи. І все це відбувалось на тлі винищення голодом мільйонів українських селян. Щоб приховати цю смертельну боротьбу з українською небезпекою, Москва підказує Постишеву будувати в Києві й Харкові монументальні бронзові постаменти Шевченка. Калькуляція була очевидна: ви-

датки на тонну бронзи були куди менші, ніж прибутки з поневоленої України. Але кожному стало ясно, що негачія України з боку Москви пересунулася в опортуністичну, угодовську площину: нехай вже й Україна, аби в «братерській дружбі».

Почалися нудні й тривіальні, організовані Москвою, святкування Шевченкових роковин. Шевченка перетворено на російського «революційного демократа», який перебував ніби під впливом Чернишевського і Добролюбова — відомих російських революціонерів. Звичайно, і Добролюбов, і Чернишевський були приятелями українського визвольного руху, але вони самі ніколи не претендували на ролі вчителів Шевченка, бо були значно молодшими за нього. В зв'язку з цим пригадується нам одна історія, що мала місце в Києві в тридцять років під час святкування Шевченкових роковин в УВАН. Якийсь доповідач виголошує реферат про Шевченка, підкреслює казенні московські тези про те, що Шевченко був, мовляв, учнем російських революційних демократів Добролюбова й Чернишевського. Після доповіді встас академік Кримський і тихим старечим голосом говорить: «Коли Шевченко випустив свого „Кобзаря“, Добролюбов мав 5 років, а Чернишевський 13». — Надів капелюха і вийшов. Справді: перше видання «Кобзаря» було в 1841 році. Добролюбов народився в 1836, а Чернишевський в 1828 році. Обидва вчилися у Шевченка, поетичний геній якого давав наснагу їхній революційній ідеології. Але концепція «старшого брата» не дозволяє, очевидно, такої «сресі».

Сьогодні Шевченка перекладено не тільки на мови поневоленних Росією народів, але й на російську мову в чудесний перекладах. Всі народи СРСР читають «Кобзаря» на своїй рідній мові. Москва думає, що це читання скріплює «братерську дружбу з великим російським народом», але в дійсності не так воно виглядає. Читаючи Шевченків «Кавказ», осетин, черкес, грузин, — кожен свідомий громадянин СРСР, бачить, як російському імперіалістові «ваша сакля очі коле». Поневолена людина в СРСР вчитує з «Кобзаря» про Петербург, що це зовсім не миле, оспіване Пушкіном, «Петра твореньє», а колишній кацет, де вигинули сотні тисяч людей, будуючи твердино неволі й рабства:

«Якби то думаю, якби
Не похилилися раби,
То не стояло б над Невою
Оцих осквернених палат,
Була б сестра і був би брат»...

Вони хочуть зробити Шевченка знаряддям свого панування, а він, невмирущий, запалює серця людей до нового протесту й нової боротьби за визволення народів і людини.

ОЗЕТ

мостей з батьківщини, які С. Бандера отримав від своїх довірених людей, а саме: що його ім'я в краю вимажують з усіх публікацій, листівок і документів і що вже більше не будуть писати «ОУН під керівництвом С. Бандери», як це писалося від часу розколу в 1941 р. — на відрізнєння від «ОУН під керівництвом А. Мельника», а будуть писати тільки «ОУН»;

а далі під враженням вістки, яку отримав С. Бандера, що організація в Україні дала ще С. Бандері останню нагоду направити впродовж 1953 р. зробленим помилок, призначаючи його на третього члена колегії —

С. Бандера навіпогодився прийняти рішення з рідних земель і 28 грудня 1953 р. підписав разом з іншими уповноваженими плян праці колегії трьох. Було враження, що вслід за С. Бандерою, щиро чи нещиро, підпорядкуються всі члени ЗЧ ОУН провodu ОУН в Україні.

Однак скоро показалося, що С. Бандера не хоче підпорядкуватися рішенням ОУН на батьківщині і що тим самим він хоче зірвати з організації на батьківщині.

В парі з тим С. Бандера почав робити заходи, щоб якнайбільше позицій в організації забезпечити за собою. Для цієї мети він спробував обсадити в-во «Український Самостійник» відданими йому особисто людьми, — після того, як стало відомим, що редакція цієї газети і частина адміністрації, разом з юридично за газету відповідальним видавцем її, д-ром Ріпецьким, не підтримає відривної дії С. Бандери. В парі з тим С. Бандера спробував — теж безуспішно — перехопити в свої руки інші важливі організаційні ділянки. В зв'язку з такими заходами Бандери два інші члени колегії, Лев Ребет і Зиновій Матла, були примушені негайно розпочати дію, розв'язати дотеперішній провід ЗЧ ОУН і покликати до життя нові органи ЗЧ ОУН.

На цьому тлі, передусім на тлі боротьби С. Бандери за володіння «Українським Самостійником», дійшло минулого тижня до неприємних, здавалось, давно вже забутих, публічних виступів збаламучених визнаців С. Бандери.

А саме: 16 лютого, в день появи «УСамостійника», редакцію і адміністрацію газети обсадили прислани Бандерою люди і спаралізували експедицію газети. Рівночасно в друкарні робітники розкинули першу сторінку газети, де були інформації про рішення Проводу ОУН в Україні і стан в ЗЧ ОУН, і замість неї склали іншу, прислану бюрою С. Бандери. В міжчасі приміщення «УСамостійника» було бльокване численною боївкою.

Колегія Уповноважених рішилася не допустити до аванту. Справу передано на рішення німецького суду, і по кількох днях — в суді справи розгальдаються не так скоро — прийшло «нагле розпорядження» суду, щоб д-р Г. Васюкович, який іменем С. Бандери переводив «окупацію» «УСамостійника», передав приміщення газети в руки юридичного власника і дотеперішньої редакції газети, — під загрозою гострих кар.

Однак в міжчасі С. Бандера розіслав захоплений в друкарні наклад газети, зфальшувавши її зміст, так що редакція була примушена додатково видати двосторінкове видання, що було розіслане на випадкові адреси.

С. Бандера організує видавництво своєї власної газети. Тимчасом по різних країнах люди будуть себе визначати: одні підуть за Проводом ОУН в Україні, інші — за С. Бандерою.

Проте з відходом С. Бандери з визвольного руху визвольна боротьба на рідних землях тільки скористає. Насамперед буде виключене шкідливе впливання дотеперішнього провodu ЗЧ ОУН на організацію в батьківщині. Хоч це впливання було технічно-зовнішнього порядку, все таки воно могло принести (а може вже й принесло) необчисленні шкоди. Далі, відхід С. Бандери від ОУН на батьківщині кінчас стан безупинної компротізації на еміграції визвольного руху в Україні. Цілий ряд поступків, в роді вицезгаданого захоплення «Українського Самостійника» за допомогою боївки, не давав дотеперішньому провodu ЗЧ ОУН змоги успішно відпирати невірний закид, що вся ОУН — це терористична, тоталітарна, антисемітська і т. д. організація.

Відірвана від ОУН організація С. Бандери, що, мабуть, далі діятиме під фірмою ЗЧ ОУН, буде відтепер записувати свої промахи, блефи, вихватки і авантюри на своє власне емігрантськеkonto — не наkonto ОУН на батьківщині. А ті члени організації, які рішилися підтримати ОУН в Україні, докладають усіх зусиль, щоб позиції ОУН в Україні стали загально відомі і правильно зрозумілі і щоб для рідких земель ішла з-за кордону ефективна, моральна і політична, допомога.

(вт)

3 перспективи — щоправда, ще недовгого — часу мимохіть насувається питання: чому саме Роман Шухевич-Тур очолює ОУН в її переломовий час (1943), чому він, ген. Тарас Чупринка, став на чолі УПА і чому він же, Лозовський, як голова Генерального секретаріату УГВР обняв практично від 1944 р. керівництво всією визвольною боротьбою в Україні?

Не було б на місці трафаретним порядком вичислити його надзвичайні прикмети, його винятковість, незаступність тощо. Він відійшов, але залишилися його співпрацівники, знайшлися наступники, не було кризи в керівництві визвольним рухом. А все ж таки треба висловити глибоке переконання, що в черзі жертв його смерть принесла таки одну з найважливіх утрат з-поміж керівних індивідуальностей, — і далі, що в логіці всього розвоєного процесу визвольного руху не випадково саме в той час вийшов він на найвідповідальніше становище в сукупній структурі керівництва революційно-визвольною боротьбою українського народу.

Погруддя ген.-хор. Романа Шухевича роботи арт. різьб. М. Черешньовського (3 арх. В-ва «Український Самостійник»)

Коли звернути до минулого, зокрема коли поставити перед очі галерею найбільше типових представників із конспіративних лав націоналістичної молоді тридцятих років, то він тоді не зовсім гармонізував із переважаним «взірцевим» типом націоналіста. З одного боку, він не був затоплений в теоретичних ідеологізмах, він не блукав по манівцях «ілюзіонізмів», не розгублювався в дискутантстві. З другого боку, він, мабуть, ніколи не мав почуття винятковості особистого і групового покликання серед розполітикованої молоді, що протиставляла себе всьому оточенню. І не мав ані рисочки від такого типового колись самозадоволення у замкнутості власного гетто. Виконуючи в організації передусім строго законспіровані, відповідальні завдання бойового характеру, він, старий член УВО з визначними військово-бойовими зацікавленнями, ніколи не мав ексклюзивного ставлення до інших кіл суспільства, він завжди був у ньому, він завжди якоюсь мірою жив громадським життям: чи як активний пластунок, чи як спортовець, чи як студент — завжди і до кінця з здоровим почуттям повної громадської солідарності, товарищескості і дисципліни. Власне цю негрупову, а об'єктивну громадську мораль, одвертість і прямість разом із своїм невтомним активізмом ніс він з відомої атмосфери «Академічного дому» у Львові. У нього — так оцінювалося — завжди переважав дух УВО, чим окреслювало його суто діловий підхід до безпосередньої проблеми боротьби, без зайвих пристрастей до паралельних явищ всякої побічної розгрі чи псевдо-революційного забобону.

Не випадково було його місце в організаційній роботі, коли на початку другої світової війни, по епопеї Карпатської України, він опинився серед скупчення тодішньої української еміграції, коли довелося діяти частинно на західних окраях України, а частинно серед українців, поселених у Польщі.

Організація, замкнена в своєму внут-

ВЕЛИКА ВТРАТА

В четверту річницю смерті ген. Романа Шухевича

рішньому житті, нелегко справлялася з проблематикою, що насувалася через безпосередню зустріч з громадським еміграційним життям. Тоді Шухевич очолює Красну Екзекутиву ОУН і, полишаючи всю еміграційну «високу політику» іншим, звернув свою увагу на налагодження порядку в організації, вивчення організаційного життя конструктивним змістом і звернення енергії людських кадрів на позитивну роботу, зокрема на етнографічно українських теренах. Стоячи осторожно від тодішньої безпосередньої внутрішньої розгрі в організації (1940 до 1941), він шукав будуючих вартостей і передавав іншим своє глибоке громадське зрозуміння. Далекий від усякого ідолопоклонства, ніколи не належав він до тих засугованих, що завжди мусять служити якимось досмертним, більше або менше вдало зоб'єктивізованим «символом», і при повній дисциплінованості своєї воєцької вдачі він завжди зберігав ясну думку і відважний критицизм.

Коли організатори II Великого Збору ОУН зараз же по відкритті збору запропонували резолюцію, що мала схвалити всю акцію розламу в ОУН, він, хоч з мериторичних причин уже визначений по одному боці, заскакуючи президію і велику частину вірнопошлушного членства, з обуренням запротестував проти сугерування резолюції без попереднього звітування і розглянення справи. Серед безконечних політиканських дискусій цього Збору (березень 1941) він остерігав перед розгублюванням себе в дрібних справах в обличчя ось-ось грядучих подій і закликав до безпосередньої активності на випадок просування чужих сил в Україну.

Він подав ініціативу для творення похідних груп членства ОУН, що пішли в Україну з вибухом німецько-радянської війни. Плян маршу похідних груп опрацював він разом з іншими військовиками (полк. Гасином і полк. Сидором), але від виконання цього пляну був відсунений, бо ініціативу перебрав безпосередньо провід організації. Сам же він зайнявся найлюбшим йому військовим ділом, аж поки в розгорті воєнних подій, в безпосередній особистій загрозі, при поліційних репресіях щодо його рідних, в німецькому підпіллі (початок 1943 рік) не знайшовся він знов у центрі всієї проблематики ОУН, що стояла на переломі в процесі шукання нових форм боротьби, нового програмового змісту, нових організаційних форм для себе самої і нових політично-правних конструкцій у визвольній дії всього народу.

III Конференція ОУН (початок 1943) постановила в ширших розмірах «творити нові окремі осередки організованої сили народу», маючи на увазі саме збройні сили. В міру ворожого тиску почали в суспільстві зростати напруження і готовість до безпосередньої боротьби. Це зокрема позначилося на теренах Волині (1942-43), де організація дуже скоро почала переходити до радикальних форм дії, що, з огляду на дещо різну тактику окупанта на різних теренах України, спершу викликало деякі застереження навіть у частині провідних кіл ОУН. Шухевич був одним із перших, що в безпосередній зустрічі з новими революційно-босими діями перевірив дійсний стан тих нових організованих акцій, зокрема на теренах т. зв. «упівських республік», впровадив на місці потрібні корективи, довів до вирівняння поглядів у провідних колах на нові методи боротьби і організації збройних сил і як

Головний Командир УПА

почав послідовно розбудовувати її. Мобілізував все нові, зокрема командні сили, поповнював кадри, вишколював,

тримав бійців у постійній готовості, перш за все дбав про високий моральний стан воєцьтва і з невблаганною послідовністю жадав того, що мусів зберегти ідейний воєць національної визвольної армії. Шухевич-військовик зайняв стійку, яка була мрією його мрій ще з його юнацьких років.

В той самий час йому довелося теж стати першим виразником і реалізатором нової правно-організаційної, демократичної системи в ОУН. По всіх кризах провідницької структури ОУН, з односторонньої ролі проводу, а незабаром III НВЗбору ОУН (1943) він став

головою Проводу ОУН і першим в триособовому складі бюро Проводу, що відтоді почав діяти колегіально. Мабуть, не було людини, яка з більшим переконанням і зрозумінням могла б вести організацію на нові рейки повної внутрішньої правовості, солідарної відповідальності та взаємної лояльності у співробітництві. Коли усвідомити, з яким опором приймали звичайно на провідницькому принципі виховані більш і менші провідники яку-небудь тенденцію обмеження чи навіть розподілу компетенцій, — то яскравим протилежним до цього вдаряє в особі Шухевича його самозрозуміле пошанування правопорядку і глибоке почуття відповідальності. При всій силі своєї індивідуальності він, людина наскрізь ділова, був вільний від дрібничковості, амбіціонерства, заздрости, злоби і персональної ворожнечі. Він ніколи не боровся за керівництво і завжди був готовий його передати, хоч не було охочих в умовах безпосередньої боротьби перебрати його важкий тягар. Він не боявся індивідуальностей, що були побіч нього, навпаки — він мав для них багато призначення і пошани, і тому, напр., був у дуже добрих взаєминах з іншим

жого подуву нових течій, що плили з надрів життя всієї України. І коли в авторитарній системі часто накопали конфлікти через недоговорену думку, він мав велику вмільість створити з проводу дійсно вирішувальний форум, де не могло бути нічого завуальованого. Недовзначна окресленість концепції і одвертість вислову — такий був його стиль, якого він вимагав і від своїх співпрацівників і завдяки якому він таки й осягав чисту викристалізованість поглядів, які потім з питомою йому послідовністю реалізував.

Не випадком також історичне призначення навантажило його в той час (1944) ще одним важким обов'язком на становищі

голови Генерального секретаріату УГВР.

Сам без групових упереджень, людина прийнятна в різних суспільних колах, він був глибоко переконаним у потребі постання надрядного і надпартійного представництва і керівництва революційно-визвольною боротьбою. Він послідовно наполягав на остаточній підготові Збору УГВР і дбайливо спрямовував свої старання в тому напрямі, щоб новий твір став дійсно дієвим і авторитетним завершенням усієї будови визвольницьких сил. У своїм інтерв'ю в липні 1948 р. він сказав:

«... реальною гарантією демократичності майбутніх форм правління в Україні є саме існування УГВР... У складаних УГВРодою перших Установчих Зборах український народ буде мати змогу вільно визначати дальші форми свого внутрідержавного устрою».

Він був цілком свідомий важкого тягара цього затяжного змагання, але і по кількох роках виснажливої боротьби, по важких родинно-особистих жертвах в тому ж інтерв'ю він каже:

«В майбутнє дивлюся з оптимізмом. Я вірю насамперед в силу і завзяття українських народних мас, в їх високий патріотизм. Я вірю також у мужність українських повстанців і революціонерів...»

Заприсяження Старшинської школи УПА-Захід «Олені» біля села Рожанка у Скільщині, 21 вересня 1944 р.

членом бюро — Дмитром Маївським, з яким співпрацював найтісніше. Він цінив і признавав позитивні прикмети і тих, що з ним не годилися, він ніколи не хотів нічийого приниження, він мав довіря до своїх співробітників, він давав можливість повної ініціативи, він прислухувався до думки інших, він мав відвагу признати свою помилку, він шанував і розумів людину, бо він сам був повноцінною людиною.

В програмово-політичній проблематиці вільний від мертвої літери старих шаблонів, він створював можливості для схрещення нових думок, для сві-

Ми нашою боротьбою постійно наближаємо день нашого визволення. Україна буде вільною».

Так говорив, вірив і діяв мужній серед мужніх. В цій вірі жила і згинула сильна, тверда людина.

І мав він ще велику слабкість. Проходячи вечорами на організаційні зустрічі з своєю конспіративної квартири в піднімецькому підпіллі попри дім, в якому жила його родина, він ставив у невідоме майбутнє питання: чи буде він колись могли бути «у себе вдома» і як то буде? Він часом — немов соромлячися — говорив про своїх дітей, тоді десятирічного хлопчика і чотирирічну дівчинку, власне про ту свою велику слабкість: маленьку чорняву Марусю. Часом в недільні погідні передполудні зустрічав він її в піднімецькому лісі, куди приводила її зв'язкова, і він проводив там чи не найшасливіші хвилини свого твердого життя. Всіх їх, рідних, скоро вивезли большевики, відлучивши дітей від матері.

А він... з тим тягарем жив далі, боровся і вірив у майбутнє. Тому не фразами, а страшною ширістю звучать його слова з того ж інтерв'ю про «готовність на найбільші жертви». І чи почує колись їх, ті кров'ю писані слова, чорнява Маруся? Чи буде вона пам'ятати ті хвилини їх спільної радості в підльвівському лісі і чи буде знати вона, кого втратив український визвольний рух і все українське суспільство, коли також у підльвівській околиці 5 березня 1950 р. згинув Тур — Тарас Чупринка — Лозовський — її батько Роман Шухевич...

Дарія Ребет

Купуйте книжку з дій УПА

що появилася у видавництві „ДО ЗБРОЇ“

СПОМИНИ ЧОТОВОГО ОСТРОВЕРХА

Хроніка Тактичних відтинків УПА „Лемко“ і „Маківка“ 1944—1948

Замовляйте у видавництві „Сучасна Україна“

Ціна: в Австралії — 10 шил., в Англії — 8 шил., в Аргентині 12 пезів, в Бельгії — 48 фр., в Бразилії — 25 кр., в Венесуелі — 3.15 бол., в США і Канаді — 1.50 дол., в Німеччині — 4 н. м., у Франції, Тунісі — 340 фр., в Швейцарії — 4 фр., у Швеції — 4.80 кор

Кольпортерам даємо 20 % опусту

Замовлення виконуємо за попереднім надісланням готівки. Гроші просимо висилати: за кордоном — на адреси представників, в Німеччині — на адресу видавництва.

„Покращання добробуту“ коштом колгоспників

Ми вже подавали багато інформацій про нову економічну політику советського уряду і про ті поступки, на які пішов Маленков і соратники, щоб ліквідувати «разброд і паніку» по смерті Сталіна. Тепер хочемо розглянути дещо докладніше становище і здобутки колгоспників у тім «новім курсі» Кремля.

Податок на присадибну ділянку

В першу чергу сприймається на «Закоші про сільсько-господарський податок», виданому 8. 8. 1953 р. В першу чергу треба підкреслити, що чоловічі партії і уряду ССРСР, а також офіційні документи визнали банкрутство дотепершньої податкової політики щодо присадибних наділів землі для колгоспників і інших мешканців села. Хрущов навів цифрові дані з галузі тваринництва в приватній власності колгоспників. В ССРСР тільки 55% колгоспників має корови, а в УССР — 50%, як подав у своїй доповіді Кириченко, лише за 1952 р., коли в зв'язку з «укрупненням» колгоспів були побільшені податки на індивідуальні господарства, поголів'я корів колгоспників зменшилось в УССР на 176 тисяч.

Новим законом знімаються податкові залежності присадибних ділянок з попередніх літ (Маленков). Це є дуже вимовне твердження, бо з нього випливає, що податок був такий високий, що його колгоспники не були спроможні платити. Замість податку від поодиноких культур, які вирощував колгоспник на своєму наділі, що давав великі можливості сваволі низовим фіскальним органам, введено «тверді норми» на одну соту гектара (стаття 2), які подані не в реальному вимірі, а в символічних ставках. Напр., найбільша ставка для РСФСР має 14 одиниць, найменша — 3 одиниці, а середня — 8,5 одиниць; відповідно до УССР — 12, 5 і 8,5 одиниць, а в західних областях України — 6, 4 і 2 одиниці (там більшість більш поступливі, бо то нові райони і там діє український рух). Таке визначення податку не дає логічності жодної гарантії, що за короткий час податок не буде знову підвищений, бо в ці символічні ставки можна вкладати різний зміст. Позитивне значення має лише оподаткування землі, а не рослини, бо це буде стимулювати вирощування більш рентабельних культур.

Маленков і Зверев на 5. сесії Верховного совста ССРСР заявили, що податок натурою буде поважно зменшений, а грошми — аж вдвічі. Але різні статті закону говорять, що він і надалі буде дуже високий. Вже сам факт існування ставок на одну соту гектара, а далі оподаткування півгектарного сільського господарства грошми і натурою, в тому і продуктів тваринництва для тих, що не мають худоби, говорять самі за себе. Далі — за статтею 6. колгоспники, що не виробили норми трудоднів, мають платити 50% більше; отже цей великий штраф має примусити колгоспника працювати в колгоспі. Якщо хтось із працездатних членів сім'ї не працює, податок підвищується на 75%. Мабуть, це є масове явище і люди мають кращі можливості прожитку від присадибної ділянки, ніж від праці в колгоспі, якщо з прогулами в колгоспі треба боротися при допомозі податкової системи.

На увагу заслуговує стаття 8, якою обмежується кількість худоби колгоспників (одна корова і один молодяк, 3 вівці й кози, 1 свиня до півроку і т. д.), бо якщо є більше худоби, то колгоспник платитиме податок на 100% більший, ніж платять т. зв. одноосібні господарства, члени яких не є ні в колгоспі, ні на інших землях у державних підприємствах (статті 12 і 13). Це араджє страх перед індивідуальним господарством і підтверджує лише, що селянству й надалі буде платити більше господарити на півгектарі землі, ніж у колгоспах.

З 4. розділу закону про пільги довідуються про упривілейовані верстви на селі — ними є адміністрація, інтелігенція і технічні фахівці. Вони звільнені від податків на присадибні ділянки цілком, але також не можуть мати більших наділів землі і більше худоби, ніж приписано «статутом сільсько-господарської артілі».

На закінчення подамо ще кари за незаплату податку. За кількаразове несвоєчасне плачення — «кримінальна відповідальність». Несплата на час тягне за собою опис майна і конфіскацію, але після «рішення суду». Коли потерпілий подає скаргу про неправильне оподаткування і виграє справу, йому мають відшкодувати сконфісковане майно в «розмірі сум, фактично отриманих від реалізації», а не фактичної його вартості.

Інші зміни

Як бачимо з тенденцій податкової закону, він не має на меті дати прибутки з присадибних земель колгоспникам, як

це твердять Маленков і весь пропагандивний апарат ССРСР, а тільки дещо попустити податкову шрубку. Реальні прибутки колгоспники матимуть з піднесення цін на обов'язкові доставки і закупки, з покращання можливостей продавати свої продукти на міських базарах, і, врешті, приходять деякі користі, зв'язані з форсуванням тваринництва та городництва і з плеканням кормів у колгоспах.

Ціни мають бути піднесені: заготовельні — на худобу і птицю в 5,5 разів, на молоко і масло — в 2 рази, на картоплю — в 2,5 рази, на городовину — на 25—40%. Закупні ціни мають бути ще вищі, але про їх висоту советські дані мовчать, як ніде не згадують і про заготовельні та відпускні ціни держави. Маленков і Хрущов лише заявили, що не можна було далі підвищувати ціни на картоплю і городовину, бо далі підвищення не покращає видатків на заготовельний апарат, транспорт, переховування і роздрібний продаж (розуміється, про купецький зиск не згадують).

Брак харчових продуктів у місті і безрадність централізованої торгівлі змусили дати місце також т. зв. колгоспній торгівлі. Від часу виступу Маленкова і по сьогодні ми постійно зустрічаємо в советській пресі намагання поліпшити умови цієї торгівлі: критика запущеності колгоспних ринків, брак там ресторанів і готелів для приїжджаючих з провінції колгоспників, брак магазинів і комор на привезені ними на продаж товари тощо. Колгоспники можуть продавати товари також за допомогою комісової торгівлі через державні і кооперативні торговельні підприємства. При таких поставлених справи колгоспників легше

роздобути копійку, бо раніше продаж «лишків» був сильно утруднений.

А тепер щодо користей з форсування тваринництва, городництва і культури картоплі. Якщо йдеться про приватне господарство колгоспника, то тут, крім зниження податку на продукти тваринництва, є знижений податок на безкорівних (1953 р. на 50% і 1954 р. на 30%); далі колгоспи зобов'язані видавати колгоспникам 10% зібраного корму і допустити худобу колгоспників на колгоспні пасовища. Врешті 25% грошей з реалізації колгоспами скоту і 25% з реалізації картоплі і городовини мають бути виплачувані колгоспникам (розуміється, не мусять бути виплачувані гроші, що їх колгоспи дістали з реалізації інших продуктів).

Колгосп і колгоспники

Крім того, в постановках і офіційних доповідях говориться про поміч у будівництві хат, довозі кормів з поля і т. д., але вона, мабуть, не матиме особливого значення, бо на це не виділені окремі засоби і не вказані конкретні зобов'язання. Лише якщо йдеться про трактористів і інших техніків МТС-ів, що досі були сезонними робітниками, то вони мають перейти на постійну працю і штати МТС (постанова ЦК КПСС від 7. 9. 1953 р.). При МТС-ах будуються також житлові будинки для працівників МТС, але до них мабуть, підуть в першу чергу ті 100 000 фахівців сільського господарства, що їх партія виганяє на село (в 1953 р. мали побудувати лише 81 200 квадратних метрів житлової площі — постановка ЦК КПСС).

Советська пропаганда широко реклямує поступки, які зроблено в сільському господарстві: піднесення цін, звернення

уваги на колгоспні ринки і зменшення податку на присадибну землю. Від того мали б побільшитися зиски колгоспів і колгоспників на 40%, що в 1953 р. ніби дало 13 млрд., а в 1954 р. дасть 20 млрд. карб. Але це лише фіктивні числа, бо натомість колгоспи зобов'язані форсовано будувати приміщення для худоби, електрифікувати і механізувати голівно тваринницькі ферми, на що мали ще в 1953 р. витратити понад 17 млрд. карбованців. Справжній зиск можна обчислити лише на підставі порівняння всіх прибутків і видатків колгоспів — як у плянах на майбутнє, так і щодо минулих років. Але про це большевики мовчать, бо правда була б для них страшна. Навіть якщо б прибутки колгоспів в майбутньому становили дійсно 40%, то це мінімально в порівнянні з злиденим життям колгоспників, нужда яких за всіма даними за останні роки ще побільшилась. (Цифрові дані з доповіді Маленкова і Хрущова).

Безперечно, прибуття на село фахівців сільського господарства, побудова приміщень для тваринництва і механізація праці на тваринницьких фермах та в культурі кормів матиме деяке значення для піднесення цих галузей сільського господарства. Але місце колгоспника в цій господарстві засадничо не змінюється. І далі зобов'язує «Статут сільсько-господарської артілі» від 1939 р. і інші приписи про трудові, якими насильно прикріплюють колгоспника до колгоспу і змушують виробляти приписану кількість трудоднів. Нові правні акти йдуть у тому самому напрямі: вони регулюють відношення колгоспника до колгоспу не як члена артілі до своєї артілі, а як кріпака до свого пана. В цій ситуації і надалі вирішну роллю відіграватиме бюрократичний апарат керування сільським господарством, а досвід понад двадцятирічного існування сталінської колгоспної системи дові його немічність.

Є. Ш-ра

До роковин смерті Сталіна

Писати про Сталіна, про першого диктатора над мільйонами, я беруся на пораду деяких друзів, які вважають, що я, як грузин і з молодих років знайомий з Сталіним, міг би дати правильно уявлення про людину, від якої залежало: бути в світі миру чи атомовій війні.

Про Сталіна я писав і раніше — до війни. А після закінчення війни я оголосив у швейцарській газеті «Фрайес Фольк» свій «Відкритий лист до Сталіна», з знаменною приміткою редакції, що, на диво, вірно зрозуміла мої почуття, які змусили мене звернутися до мого старого знайомого з подібним листом.

В цьому листі я нагадав Сталінові про нашу зустріч і розмови. Нагадав йому про деякі, для нього гіркі, істини. Вказав йому, що він, маючи в руках протягом 30 років, створив не соціалізм, що мав принести людям щастя і добробут, а справжнє пекло, від якого тікають не окремі люди, як за старих царських часів, а мільйони, і вже переважно з середовища робітників, селян та солдатів.

Виходячи з такого становища, я порадив йому запровадити корінні реформи. Я казав, що факт перемоги над зовнішнім ворогом сприяє йому стати на шлях справжньої демократії і дійсної свободи. Я вказав, що такі внутрішні перетворення відновлять довір'я зовнішнього світу і дадуть йому можливість зблизитися з Заходом, що в свою чергу розрядить атмосферу, яка може викликати страшну катастрофу для всього світу, а головним чином для народів ССРСР.

Але Сталін-Джугашвілі помер таким, яким був, не змінивши анічогісінько ні в внутрішній, ні в зовнішній політиці. Він уперто не звертав уваги на голос життя й часу.

Після смерті страшного диктатора минуло уже рік. Сталін відійшов в історію. Тепер можна більш об'єктивно сказати, що за особистості відійшла, чим був Сталін, як прийшов він до всеохоплюючої влади, в чому полягала істота цієї влади, нарешті, яку ціль ставив сам диктатор, що втілював цю владу.

Про живого Сталіна написано вже цілі томи — як прихильниками, так і противниками його. Але мені здається, що справжнього обличчя його, дійсного Сталіна, ще ніхто не зміг дати. А це конче потрібно, бо справжній образ Сталіна і створеної ним «по образу своєму і подобию» влади наближить нас до розуміння того, що відбувається тепер у країні советів і в її серці — в Кремлі.

Так от спитаємо — хто ж був Сталін-Джугашвілі?

У талановитого грузинського письменника Джаварішвілі, розстріляного Бе-

рією з наказу Сталіна, є роман «Квачі Квачантрадзе». Герой роману — продукт революційної доби. Він метушливий: де б не були якісь збори, засідання або якась справа, — він завжди там. Він говорить більше за всіх, шумить, хвилюється, видає себе за всезнайку, нічого ґрунтовного в дійсності не знаючи. Постіпає всюди, завжди йому не вистачає 24 години на добу. Так сидить він, по горло зайнятий різними справами. Народження цієї «надзвичайної» людини, за мистецьким зображенням автора, було теж надзвичайним. Коли він з'явився на світ, буря бушувала, грим гримів, блискавка сяяла. В природі відбувались якісь особливі, таємничі явища, що віщували щось велике. І ось раптом грим ще дужче загримів, ще сильніше засяяла блискавка. Здавалось, гори зрушили з своїх місць — в цей момент з'явився на світ Божий «Квачі». Гора породила мишу! Стан природи при народженні «Квачі» зовсім не відповідав значенню його в житті.

Але народження людини, яка цілий світ кипіла в справжню бурю, було зовсім непомітним. Як розповідають близькі знайомі Сталіна — Васо Цибадзе і Михайло Чодришвілі, мати майбутнього диктатора «розсіпалась» у дорозі, коли їхала в грузинській гарбі на поклів до святої церкви Горіс-Джварі коло міста Горі, місця мешкання Сталіна. З загальновідомої його біографії знаємо, що він був син шевця-п'яничі. Але в Грузії багато знало, що він був бідним сином священика-грузина Ігнатешвілі, що мешкав в тому ж місті Горі. Звідси, мабуть, і отой незрозумілий з першого погляду шкільний шлях Сталіна: син шевця потрапляє до духовної семінарії.

Очевидно, і мати Сосо хотіла, щоб її син став, як і «батько», священиком, до того ж вона була побожною грузинкою. Так за допомогою священика Ігнатешвілі Сталін потрапив до духовної семінарії, але замість духовної особи він став безвірником. За свого юнацтва він був грузинським патріотом, ненависником росіян і всього російського, тому й назвав себе «Коба», — іменем героя повісті грузинського письменника Олександр Казбеки, що боровся проти вторгнення росіян на Кавказ. Але, зростаючи і забравши кермо влади на одній стійкій світу, Сталін став росіянином, продовжуючи справу Петра Першого.

Але чи любив він російський народ? Відповідаю — ні! Бо ця людина не могла любити нікого. Російський народ погрібний був йому для його мети. Сталін вважав його найбільш придатним знаряддям і інструментом у світовій боротьбі, яку він вів фанатично, підштовхуваний якоюсь пекельною силою. Тому й треба вважати найхарактернішою рисою Ста-

ліна його нічим не обмежений фанатизм. Але фанатизм його не був імпульсивним. Він міг, на протилежність Гітлерові, стримувати свій фанатизм, але ніколи не спускав з ока головної мети свого ества: повалити, знищити існуючий в суспільстві лад. Занотуймо — не перебудувати існуючі соціально-політичні відносини, а саме знищити, і то не тільки устрій, але й його носіїв, і при тому фізично. Влада, і до того необмежена, потрібна була йому для цієї головної мети, але він чітко усвідомлював, що, прагнучи до цієї головної цілі, він тим самим дістав і владу. Причина ставала наслідком і навпаки. Влада й головна мета якось дивовижно сполучувались в ньому, нерозривно були в його уяві зв'язані. Мета і засіб до неї — влада ставали одним цілим, зосереджуючись у ньому самому, чим на ділі влада перетворювалась в самоціль.

З такого уявлення Сталіна про самого себе зрозумілим стає і його фанатичне переконавання, що краще й певніше за нього ніхто не спроможний здійснити кінцеву мету, не виключаючи й Леніна. Через те вже на початку жовтневого перевороту він ставить своїм завданням: стати головною особою в країні. Але як? І ось його природний розум і кметливість приводять його до думки, що раз партія большевиків здобула цілковиту перемогу, раз під її керівництвом зламани й знищені ворожі сили, то справжнім планом становища в країні може бути тільки партія і її апарат. Цією певністю пояснюється, що він свою увагу зосереджує виключно на праці в партійному апараті. Там він хоче зміцнити свою позицію, стати душею партії і головним її верховою. Це йому дається легко, оскільки інші вожді і навіть сам Ленін зайняли на високих постах державного апарату.

Сталіна в цей час не видно, він дбає, як би мати в своїх руках апарат. Тим паче, що всі питання державно-життєвого значення попередньо обговорюються і вирішуються в партії, в її центральному комітеті, а тут він, після Леніна, а часто і нарівні з ним, має домінуюче значення. Таке його становище в партії природно посилюється під час хвороби Леніна і тим більше після його смерті, в якій, треба думати, сам він брав немалу участь. Всі пам'ятають його штучні шахові ходи для ізоляції головного суперника — Троцького.

Усунувши Троцького, він уже легко розчищає собі дорогу до самодержавства в країні. Задумавши опозицію Зінов'єва, Каменєва, Бухаріна та інших і втопивши її в крові, Сталін неймовірно підноситься свій авторитет як у ВКП(б), так і в інших компартіях. Під час другої світової війни і особливо після перемоги над Гітлером слава Сталіна доходить уже до небес, він стає непогрішним в усіх галузях людського життя: в політиці, в економічних питаннях, у

(Далі на 5. стор.)

Ганебні роковини російського імперіялізму

П'ятдесят років тому прогнилий наскрізь російський імперіалістичний колос напав на маленьку японську державу. Це було щось подібне до нападу большевицької Росії в 1939 році на маленьку Фінляндію. І враження в світі від обох воєн — російсько-японської і російсько-фінляндської, як і наслідки тих воєн, були однакові. Весь вільнолюбний світ протестував проти нападу російського розбійника на молоді народи. Так само в середині Росії війна з Японією в 1904 році, як і війна з Фінляндією в 1939—40 році, хоч і в різних формах, зустріла опір суспільства. Нарешті в обох війнах російський імперіалізм дістав від Японії й Фінляндії нищівного удару; в перший раз це коштувало російському імперіалізму революцію 1905 року, а війна проти Фінляндії психологічно підготувала здачу в Гітлерів полон мільйонів советських воєнків і мало не потягла за собою цілковитий розгром СССР нацистською Німеччиною.

Тепер большевизм, гальванізуючи шовіністичні почуття росіян, очевидно для підготовки червоної агресії (не обов'язково тільки проти «капіталістичного оточення», але також і проти комуністичної Югославії, як, пізніше, напевне й проти червоного Китаю), намагається зобразити події 1904 року, як напад агнати на вівка — маленької Японії на державу «від Кавказу до Алтаю, від Амуру до Дніпра». В московських газетах від 8 й 9 лютого подано матеріяли й статті про загибель від японського удару російського крайсера «Варяг» 9 лютого 1904 р.

Спішно розшукано було по всьому СССР 15 ще живих матросів крайсера «Варяг», викликано їх до Москви, влаштовано їм різні урочисті зустрічі з молодим поколінням російської воєнщини, нагороджено всіх медалю «За відвагу» і поміщено їхні портрети в газетах. Одночасно

в «Правді» й «Ізвестіях» були надруковані статті, присвячені «Варягові» і японському «агресорові».

Логіка цих статей така ж убога, як і логіка недавніх тез ЦК КПСС до 300-річчя Переяславського договору. Дешевою агіткою віс від отого підкреслення в статтях, що командир американського човна в корейському порту відмовився прийти на нараду командирів усіх чужоземних суден, де вирішувалась доля «Варяга». Стаття в «Правді» (автор — адмірал Кузнецов) цитує звідкись американське джерело: «американська політика буде сприятлива Японії». Словом, уже тоді американські імперіалісти змовлялися проти російського народу (царський уряд не береться до уваги), за 50 років передбачаючи сьогоднішні відносини між Росією і США. Зовсім, як в «Автобіографії» Остапа Вишні, який хлопчиком, ще задовго до революції, погрожував поміщиці, що карала його за попопані кльюми: «Подожди, буржуйко, прийде жовтнева революція!» Англіїці в російських шовіністичних байках поводяться, очевидно, так само, як і тепер. Після американців вони є «ворог ч. 2»: «Старший на рейді — англієць Бейлі явно діяв в інтересах японців», — пише адмірал Кузнецов. Але і інші імперіалісти були не кращі: «Командири чужоземних кораблів. — пише Кузнецов далі, — заявили, що коли російські кораблі залишаться на рейді, то вони, зберігаючи власну безпеку, відійдуть у море. Тим самим вони звільняли поле діяльності для японців». Отож уже 50 років тому існував єдиний фронт імперіалістів проти російського народу (на чолі з Миколою II), і тому не дивно, що тепер треба бути пильними і «тримати кордони на замку» („чтобы граждане не разбежались”, як каже советська анекдота).

Що всі «імперіалісти» змушені були, всупереч навіть власним інтересам, ви-

ступати тоді проти російської «невинної овечки», цілком зрозуміла річ: імперіалістичне нахабство царської Росії було таке разуче, що вся громадська думка західного світу поставила уряди європейських країн перед необхідністю стати по боці скривдженої Японії. І чим більше дана європейська країна була тоді демократичною, тим більше її уряд знаходився під тиском громадської думки. Саме цим тільки й пояснюємо, що командир американського човна співчував Японії найбільше, хоч зовнішньополітичні інтереси США підказували їм бути союзниками Росії, як це тепер відверто визнає, наприклад, такий американський авторитет, як Ліпмен. Але США були тоді найдемократичнішою країною в світі, і громадськість цієї країни волила проти Росії. Так само кричала проти Росії вся європейська соціал-демократія; її духовий батько — К. Кавтський персонально став в обороні скривдженої Японії.

В самій Росії все, що було хоч трохи опозиційне проти самодержавства, бойкотувало російський імперіалістичний напад. Не кажучи вже про революційні партії, як есери, соціал-демократи тощо. Сьгодні Москва не може не враховувати цього факту, і тому російська пропаганда тепер зовсім заплуталася в протиріччях. Адмірал Кузнецов змушений визнати, що «між царською Росією й Японією назрівала війна за здійснення їхніх грабінницьких, загарбницьких плянів». А далі вже тільки «японські милітаристи, господарюючи в Корей, намагалися проникнути в Манджурію, мріяли про захоплення Сахаліну і наших областей на Далекому Сході». В чому полягали грабінницькі пляни царської Росії, ні одна московська газета не каже. Навпаки, статті повні «сусальних» суперлятивів на адресу царського імперіалізму, який автори даремно хотіли б відділити від російського війська тих часів. Теж неначе царський імперіалізм міг

існувати без російської армії, а армія та могла служити тоді комусь іншому, крім царя.

Капітан «Варяга» вирішив прорватися з корейського порту до Порт-Артуру, і «Правда» каже, що це рішення «цілком відповідало духові російських моряків. Вони ніколи не схилили прапорів перед противником». Хоч артилерія японських крайсерів більш як втричі перевищувала російську, а торпедне озброєння — в п'ять разів, «це не перелякало російських моряків... Вірні своєму військовому обов'язку, вони сміло йшли в бій... На щоглах гордо повівали російські (!!!) прапори... Все ж довелося «топати», і капітан «Варяга» вирішив потопити судно. Тут знову «командир англійського крайсера спротивився думці висадити «Варяга» у повітря під претекстом потреби уникнути пошкодження на чужоземних кораблях», а «командир американського човна відмовився прийняти російських моряків» («подожди, буржуйко!»...), і так далі.

Українці, як і всі поневолені Москвою народи, знають, що якби японці потопили тоді всі російські «Варяги» по всіх морях, поневолені Росією народи здобули б собі волю ще 50 років тому.

(—к—)

Передвиборча гарячка в СССР

У зв'язку з наближенням виборів до верховного совета СССР, по всіх союзних республіках зростає передвиборча гарячка. На виборчих дільницях громадяни один поперед одним спішать виставляти... все тих самих кандидатів, висунутих, очевидно, комуністичною партією. По всій Україні висують в першу чергу таких загальновідомих «сильних українського народу»: Маленкова, Молотова, Хрушова, Ворошилова, Булганіна, Кагановича, Мікояна, Сабурова, Первухіна, і так далі. Про це пишуть щодня московські газети, наприклад, «Ізвестія» від 2 і 5 лютого і «Правда» від 1, 4, 5 і т. д. лютого. Отже, якщо хто досі сумнівався, що український народ щиро святкував 300-річчя «возз'єднання» з Росією, то тепер ніхто не сміє сумніватися в його любові до центрального московського уряду.

Любов усіх народів СССР до кремлівських вождів переходить усі національні межі. Є загроза, що верховний совет може опинитися в складі всього яких 50 осіб, замість мати 1330 депутатів. Во Маленков і кожен з перелічених вище його соратників будуть обрані, може, в 50, а то й більше місцевостях. Щоб така любов народу до вождів справді не зірвала виборів і всієї конституції, соратники звернулися з «Відкритим листом» до округових виборчих комісій (див. «Правду» від 8 лютого), де складають «глибоку подяку всім товаришам-виборцям, що виставили наші кандидатури, за виявлене довір'я» (спробували б не виставити! — Ред.). Автори листа вказують, що ЦК партії рекомендують їм кандидувати тільки в таких і таких виборчих округах, і тому автори просять виборчі комісії «розглядати цю нашу заяву як документ при реєстрації кандидатів». Тобто — просять виставляти їхні імена тільки в указаній після кожного прізвища округі і більше ніде. Підписало 20 осіб за абеткою — від Будьонного до Шверника.

Як і за сталінських часів, в теперішніх виборах до верховного совета залунали горезвісне гасло про «блок комуністів з безпартійними». ЦК КПСС звернувся до всіх виборців з великою відозвою, надрукованою в «Правді» й «Ізвестіях» від 11 лютого жирним шрифтом на цілій першій і на другій сторінці, де пишеться про «досягнення», про підвищення добробуту, про «непорушну дружбу рівноправних народів», про боротьбу за мир, про «певні труднощі росту» (!!!). Тому ЦК КПСС закликає всіх комуністів голосувати також і за безпартійних, виставлених у списках (партією!), а безпартійних — голосувати також і за комуністів (виставлених тією самою партією). Спробували б не голосувати! «На виборах...» — сказано в відозві, комуністична партія виступає разом з професійними спілками, комсомолом та іншими організаціями й товариствами трудящих... На всіх попередніх виборах блок комуністів і безпартійних незмінно одержував перемогу» (над ким?).

Очевидна річ, що в зв'язку з виборами всюди зростає ентузіазм і збільшуються виробничі досягнення, робітники й колгоспники беруть на себе нові зобов'язання, хоч від того аж ніяк не зменшуються тривожні позначки народостаючої в країні господарської кризи.

До роковин смерті Сталіна

(Закінчення з 4. стор.)

військовій справі, в науках, мистецтві і т. д. Його не задовольнили б слова Магомета, що: «На небі Аллах один, а на землі Магомет — пророк його». Сталін бог і пророк одночасно.

Але запитуюмо: чи цей всемогутній бог створив будь-що оригінальне, чого не існувало перед ним?

Навіть при поверховому розгляді соціально-політичний режим, створений Сталіном, дуже нагадує лад, що існував ще за яких 3500 років у Китаї й Єгипті, коли все живе і мертве, включаючи й людину, належало державі і найвищому її володареві — імператорові (в Китаї), фараонові (в Єгипті). Але ці порядки були освячені правосвідомістю тієї доби. Тепер освячувати такі речі ідеєю дуже важко. Відсутність ідейного виправдання компенсує тепер терор.

Але є одна сторона в системі Сталіна, яка ґрунтовно відрізняє її від китайської часів імператорів. Велика територія Китаю була оточена стіною — не залізною заслоною, а справжньою, на кілька тисяч кілометрів стіною, яка справді охороняла та ізолювала країну від зовнішнього світу. Сама держава була ультрамиротлюбною. Внутрішні інтереси держави були самоціллю. Створена Сталіном державна система, побудова фабрик, велитенських комбінатів, проведення дорог і каналів, — все це для Сталіна було лише засобом для досягнення основної мети: виграти боротьбу в позвах двох світів — «старого і нового», як він це собі уявляв. Тут корінна різниця між деспотією старовинного Китаю і сталінською. Там держава — ціль, у Сталіна — засіб, знаряддя для дальшої боротьби.

І зрозуміло: раз Сталін поставив собі метою завоювання світу, чого не можна досягти без упертої боротьби, то природно і логічно з його боку було підпорядкувати цілям цієї боротьби все. А така боротьба вимагає зосередження всіх зусиль: економічних, матеріяльних, культурно-психологічних і воєнно-політичних в головному штабі світової боротьби — колом нього, Сталіна, щоб він міг керувати, як йому потрібно.

І не диво, що куди б не ступила його нога, всюди він насамперед обраховував, що можна взяти для зміцнення й розширення сили головного штабу. В його уявленні головний штаб революції — Кремль є організація універсальна. Значить, і боротьба за кінцеву мету повинна бути універсальною. Інтереси окремих країн, куди поширювалися його впливи, не можуть мати незалежного значення. Ці інтереси могли бути взяті

ним до уваги, оскільки в загальному пляні вони були потрібні.

Сталін довів большевизм до його логічного кінця

Далі йти було нікуди. Якщо Ленін сказав А, В і С большевизму, то Сталін договорився до Z. Цим і відмінний сталінізм від большевизму. І ця надзвичайна людина піднялась до такої висоти, що ще один крок — і повинна була відкритися неминуча безодня. На такій височині тільки він мав волю і нерви втриматись і ніхто інший. Ми не знаємо, як довго він зміг би зберегти рівновагу, але випадок чи випадок історії схотів усунути його з цієї височини — і відразу весь світ став ніби перед новою «ситуацією». Але чи справді утворилася нова ситуація, чи створений Сталіном апарат буде ще за інерцією продовжувати свою руйнівницьку роботу? Це буде видно, треба сподіватися, в найближчому майбутньому.

Мене часто питають: що міг би я сказати про моральну, суто людську сторону Сталіна. Прямо відповісти на це питання важко. Можна тільки побічно й прикладами. Наприклад: він не забув би нікого, не пограбував би нікого, для своїх особистих матеріяльних вигід. Але він убивав тисячі і мільйони своїх політичних ворогів, коли він був переконаний, що вони заважають йому досягти найближчої чи кінцевої мети. При чому це завдання фізичного нищення людей вирішував він по своєму оригінально. Якщо для Івана Грозного чи Петра Першого, досить було іноді відрізати своїм противникам язика, то для Сталіна це було вже пізасобом. Він волів просто «відрубати голову», як він часто висловлювався по-грузинськи. При цьому він міркував так: противник і з відрізанним язиком може шкодити. А саме — митами, письмом і т. д., а якщо противникові відрізати голову, тоді ти абсолютно певен, що він уже шкодити не зможе.

Для Сталіна не існувало такої нечистої справи, перед якою він міг би зупинитися з міркувань моральних, якщо йому здавалося, що він зможе досягти своєї мети. З багатьох прикладів його аморальних вчинків, як от видача жандармам або охоронці своїх політичних противників — есерів і меншовиків чи їхніх нелегальних друкарень, я тут наведу один, що його він сам розповів у розмові з грузинськими комсомольцями.

Ця його розмова надрукована в грузинській газеті «Комуніст» (Тбілісі), як-що мене пам'ять не зраджує, в якомусь

числі за 1940 рік. Комуніст Агніашвілі, що переказав цю бесіду Сталіна на тему: яким повинен бути справжній революціонер, змальовує це так: «В 1907 році, — розповів Сталін комсомольцям, — жандарми арештували мене в Баку і вислали в Сибір. Ось сиджу я у глушині вже тиждень і думаю, чого я буду тут стирчати. Не довго думаючи, заходжу я до місцевого охоронного відділу (таємна політична поліція) і пропоную свої послуги як агент і прошу посвідчення, що я агент. Вони охоче видають мені таку посвідку, а я, діставши її, за кілька днів сідаю до поїзду і їду просто до Москви. Раптом бачу: в вагоні, де я сиджу, напроти мене якийсь суб'єкт. Думаю, слідати. А-а, «шевіршвіло» (грузинська лайка — син осла. Сталін часто так лаявся), я покажу тобі, як слідкувати за мною. На найближчій станції злізаю я з поїзду, заходжу до жандармів, показую свою посвідку і пропоную затримати цю підозрілу особу та перевірити її. Жандарм, звичайно, охоче виконав. Але доки його перевіряють, поїзд їде далі, я теж, а ту особу й досі перевіряють», — робить дотеп Сталін і закінчує свою розмову так: «Ось таким повинен бути справжній революціонер».

Сталін розповів про себе правду, тільки не до кінця. Хто знайомий з практикою охоранки, знає, що Сталінові так легко посвідку видати не могли. Він повинен був її заслужити. Повинен був спершу викрити чийсь революційний крок. І справді, грузини-есери Ілкіо Карцівадзе і Туманов обвинувачували Сталіна в тому, що він у Сибірі видав охоранці групу соціалістів-революціонерів, які виготовляли прокламації.

Навіть тільки один цей приклад досить ясно показує моральне облеччя безприкладного фанатика, що відійшов у вічність. Сталін міг цілком холодно підписати смертний вирок 12 тисячам польських офіцерів у Катині і на запитання команданта табору, як поступити з полоненими, не задумуючись, міг відповісти одним словом: «Ліквідувати». Він міг ліквідувати цілі народи, як, наприклад, на Кавказі, якщо він чомусь уважав, що це потрібно для зміцнення режиму.

Таким був Сталін-Джугашвілі, син п'яниці-батька чи то побійний син священика Ігнатешвілі, народжений вночі непомітно, на грузинській гарбі. Створений ним режим подібний до нього. І залишені ним учні його вже за інерцією ідуть слідами вчителя, бо система, створена Сталіном, не переносить модернізації. Д. Сагірашвілі

Їх не зламали роки каторги...

Німецький поворотець з концтабору в Казахстані оповідає про українських засланих

Що Клявс Шульце — так будемо називати нашого німецького співрозмовця — має лише 28 років, тяжко повірити. В нього багато зморшок на обличчі, а з очей виглядає серйозність сороклітньої людини.

Він кілька тижнів тому повернувся з Казахстану, з міста Н., що лежить на східному пограниччі т. зв. Голодного степу і де є великий концентраційний табор політичних в'язнів, засуджених за 58 статтею советського кримінального кодексу — тобто за політичні злочини супроти советської влади.

Одісея Клявса Шульце почалася ще з 1945 року, коли він попав на східному фронті в советський полон. Йому тоді було всього 19 років, а його військовий ступінь стрільця не ворожив особливої небезпеки. Але в 1948 році, коли почали звільняти з советського полону німецьких полонених, Клявса не поспіхом додому, а поставлено під суд і засуджено на 25 років заслання.

Спецтабори в місті Н., куди наш співрозмовець попав ще 1948 році, відразу по засуді, складаються з трьох таборних пунктів, що разом становлять комплекс цього міста. На кожному пункті кількість в'язнів останніми роками хиталась між 1500 і 2200 людей, що працюють під землею, видобуваючи мідяну руду. Коли мова про місто Н., то воно, сьогодні з приблизно 45 тисячами населення, ще на початку другої світової війни був непомітним казахським селищем. Тепер навколо міста — шахти, а останніми роками вмонтовано наймодерніші гірничі машини, спроваджені з Німеччини і Чехо-Словаччини. В шахтах працюють переважно в'язні, і тільки на важливіх постах є вільні робітники, що здебільшого теж були колись засланими, а по відсидженні кари були звільнені під умовою, що зостануться в Казахстані.

Починаючи з 1948 року, побутові умови в таборі, як і в інших советських концтаборах, покращали. До того часу смертність серед засланих була така велика, що легко було обчислити, коли тобори, навіть не зважаючи на все новий доплив в'язнів, світлитимуть пустками. А це означало б для советської економіки поважний удар і унеможливлення реалізації цілого ряду гігантських індустріальних планів, побудованих саме на невідмінній праці засланих. Отже, керуючись моментами економічної доцільності, харчі мільйонам «білих невідмінників» покращено, щоб таким чином зробити їхні м'язи більш видатними і забезпечити собі дармову працю. Від 1950 року навіть виплачують працюючим доволі точно зарплату, що хоч і не стоїть у ніякій пропорції до виконуваної ними тяжкої гірничої праці, все ж уможливило закуп додаткових харчів, а це посередньо посилює видайність рабської робочої сили.

Проблеми одного советського концтабору
В таборі нашого співрозмовця було 1800 засланих, в тому числі близько сотні професійних кримінальних злочинців, т. зв. «блатних». Це — спеціальна категорія людей, що ледве чи має собі рівну деінде в світі. Блатні, ставши раз на шлях грабежу і вбивства, ніколи вже з нього не сходять і здебільшого такі в таборах і вимирають. Вибравши злочин своєю життєвою професією, вони, попавши до табору, почувуються тут, як у себе вдома, і стараються зайняти в ньому упривілейоване місце, здобуваючи собі терором вигідне життя. Вони стали найстрашнішою язвою советських концентраційних таборів, і тисячі політичних в'язнів втрачало з їх рук своє життя. Подібно стояла справа з блатними і в таборах міста Н.: в таборівім пункті Клявса нецеля сотня терористів була більше, ніж літтори тисячі людей. Цим блатним українська група, що нарахувала приблизно 300 чоловік, виповіла смертельну війну і врешті таки зламала їх терористичний режим. — правла, коштом кількох смертельних жертв своїх товаришів. Але від того часу в таборі стихло, а головню українська група мала від них спокій.

Друга проблема, що довгий час тримала табір у напруженні і була причиною багатьох смертних випадків — це, як називає німецький поворотець, «ненависть рас». За таборовою термінологією розрізняються дві категорії в'язнів: «білі» і «чорні». Останні — це члени азійських народів, головню казахи, узбеки, чеченці, туркмени. Однією з причин ворожнечі, поминаючи деякі питоменності, властиві азійським народам, було намагання казахів почуватися в таборі, як у себе вдома, і з тієї обставини, що табір на території Казахстану, вони витягали для себе різні полегшення, претендуючи на вигідні таборові функції і т. д. Це викликало обурення

«білих», членів європейських народів, і між двома таборами велася роками завзята війна. Що вона лежала в інтересах советської адміністрації і що в цей спосіб їй легше було опанувати життя в таборі, не має найменших сумнівів. Адміністрація таку «війну рас» навіть посилювала, створюючи в таборах незносну атмосферу сталого напруження.

Чітке розмежування національних груп
Тоді, коли перші дві проблеми в більшій чи меншій мірі інспіровані владою і мають характер, принайменше в таборах у Казахстані, понаднаціональний, питоменністю всякого советського концентраційного табору є різкий поділ на національні групи, серед яких винятково місце займає українська група. Вона в більшості випадків є найчисленнішою національною групою, з своїм гострим режимом і з чітким відмежуванням від інших груп, головню від російської. В згаданому таборі українська група складається з таких чотирьох категорій в'язнів:

- 1) учасники УПА і українського підпілля,
- 2) члени 1 Української Дивізії і інших військових протибольшевицьких формацій, що існували під час другої світової війни,
- 3) т. зв. «остарбайтери» і всі ті, яким закидали співпрацю з німцями,
- 4) українці, що за «націоналістичні ухили» були засуджені на довічне заслання.

Не зважаючи на різні причини, що призвели до ув'язнення, всі українці творили дуже зміннену і монолітну групу українських націоналістів і відзначалися доброю внутрішньою організацією, дисципліною і порівняно з росіянами були більш певні себе, маючи тверду віру в остаточний успіх своєї політичної боротьби. Серед них не помічалось ніяких ані територіальних, ані релігійних різниць, хоч поважний відсоток з них становили греко-католики. Але це не мало найменшого значення. Раз тонебудь визначив себе українцем, він уже жив атмосферою всієї групи, що мала дуже чіткий політично-національний характер.

Очевидно, довге заслання і умови каторги витискають на всіх, отже і на українській групі, своє важке тавро, але українська група була порівняно ще найсильнішою психічно, про що може до деякої міри свідчити співання українських революційних пісень. Ними гомонить табір головою вліт, коли українські бригади виходять на працю на нічну зміну. Тоді присмерк уже оповиває табір, обличчя тяжко розпізнати і, коли колона рушає, розноситься пісня. Мій співрозмовець запам'ятав собі деякі мелодії, а найбільше: «Засяло сонце золоте», «Не пора, не пора», «Запрягайте, хлопці, коні» і ряд інших, що їх Клявс називає відомими націоналістичними піснями («Беканте націоналістичні Лідер»). Це нічне співання дуже драгувало адміністрацію, і їй удалося підслати до української групи «стукача» (провокатора), що, подаючи себе за українця, старався ввійти у внутрішнє життя групи і доносити про все адміністрації. Але недовго пощастило «стукачеві» шпигувати українців. Він згинув через нещасний випадок у шахті, приспаний мідною рудою: українець-бригадир склав точний звіт, а члени бригади посвідчили...

Суворе є життя в советському концентраційному таборі, суворі теж і засоби оборони української групи проти підсланих «стукачів».

Клявс відзначає незвичайно розвинене почуття товариськості і дружби, що спонує всіх членів української групи, не зважаючи на її дуже гетерогенний соціальний склад. В групі помічається багато людей, що, як каже мій співрозмовець, «мусіли колись чимсь бути».

Критицизм у відношенні до Заходу

Під час свого шестирічного перебування в таборі Клявс заприязнився з українським студентом, старшиною УПА, уроженцем одного західноукраїнського міста. Від нього він довідався про українську справу, а посередньо і про настрій серед української групи. Коли йдеться про наставлення українців до німців у політичному розумінні, він формулює його так: «Як вам відомо, українці зв'язували колись з німцями великі надії і сподівалися від них допомоги для відбудови своєї держави. Німецька східна політика зробила з приятелів до німців українців завзятих політичних ворогів: німці втрачали серед українців сливе всі симпатії, що їх колись мали. Це не відноситься до приватних стосунків, бо такі є доволі приязні, але політичне наставлення дуже охолело і його можна схарактеризувати словами: ані вороже, ані приязне».

«Навчені досвідом з німцями, українці

є вже обережні, коли йдеться про Захід у цілому, а головню про американців. Найбільшою помилкою, яку могли зробити ці останні, була видача большевикам під час т. зв. репатріаційної акції сотень тисяч українців, росіян і представників інших народів ССРСР. Багато з цих людей ви стрінете сьогодні в копальнях Караганди і взагалі скрізь у Сибірі. Вони були теж і в моїм таборі і, самозрозуміло, носять у собі пекучу гіркість до тих, що видали їх смертельному ворогові».

Гострі національні різниці

«Я ніколи не припускаю, — закінчує нашу розмову Клявс, — що в ССРСР таке велике національне зрізничування і що всі ці національності мають таке сильне відчуття національної окремішності і національної гордості. Коли йдеться про українців, то це почуття я помічав у них під час війни, а в таборі переконався в цьому остаточно. Але українці — вели-

Дійсний стан в ССРСР з погляду емігранта (III)

Висунуте нами в попередній статті твердження, що диктатура Сталіна триває далі після Смерти диктатора, пояснює з великою мірою правдоподібності сучасну ситуацію в ССРСР. В основі Сталінової системи лежить лжа і ненависть. Не можна підозрівати сьоднішніх маленковців, щоб вони зберегли любов до Сталіна, скоріше можна припустити протилежне, що вони його ненавидять за занадто брутальне поводження з ними. З того, як вони підкреслено виступили проти культу особи і піддали деякій ревізії ряд постулатів сталінської політики, видно, що вони готові були б відмовитися від нього відразу. Але це означало б дати звіт за всі злочини, що їх вони ж самі поповнили під керівництвом Сталіна. Це змусило їх піти далі шляхом лжі. Як добрі екілібристи, вони балансують на туго натягнутому мотузку терору, на один бік кидаючи ніби заперечення культу вождя, фальшиві амністії, запевнення в недоторканості советських громадян, обіцянки підняти матеріальний рівень життя, зрівноважуючи це на другому згадкою в кожній доповіді про «великого Сталіна» (але тільки один раз), що має означати, що політика партії була й лишастись непомильною.

Сталін зобов'язує маленковців триматися далі купою, і в такому стані який тепер існує в ССРСР, для них найбільша небезпека міститися в тому, що котрийсь з них самих може виламитися з кругової поруки і ціною життя решти виправдається перед народами ССРСР, які, хоч і як це звучить парадоксально, були під терором, тримають своїм загальмованим гнівом Кремль у стані облоги. Евентуальність цієї загрози існує для маленковців перманентно. Імовірно, що першим путчистом цього типу був Лаврентій Берія. Бодай деякі натяки на це можна було вичитати між рядками обвинувачень: мовляв, він хотів реставрувати капіталізм, продався закордонним імперіалістам, підтримував буржуазний націоналізм у неросійських республіках і т. д. Врешті за це промовляй й те, що матеріяли процесу Берії лишились черговою кремлівською таємницею. Маленковці зліквідували Берію за всіма правилами своєї екілібристики: з одного боку, зберегли сталінську диктатуру, з другого — зрівноважили це тим, що ніби натяками дали зрозуміти: ліквідують Берію як колишнього керівника НКВД, яке, мовляв, тепер трошки приборкується.

Однак збереження сталінізму в ліквідації Берії таке очевидне, що для його збалансування маленковцям довелось з посліхом кинути кілька інших обіцянок. Наскільки ці обіцянки реальні, вже тепер можна приблизно оцінити. Недоторканість советського громадянина може означати, що НКВД не хапає людей масово, як було за Єжова, але такі періоди відносного спокою бувають за Сталіна. Сама система терору залишилася на сталінському рівні, мабуть, без зменшення числа ув'язнених в концентраційних таборах. Натиск на національні республіки, що трохи захитався в перші місяці після смерті Сталіна, знову цілковито відновлений, з термінологією про «великого брата» і навіть космополітизм виключно.

Лишастись розглянути найбільш підкреслювану обіцянку — рішуче підняти добробут советського населення. Реальні можливості здійснення цієї обіцянки залежать виключно від того, як далеко підуть маленковці по лінії ревізії Сталіна в питаннях організації советської економіки. Основою піднесення матеріального добробуту може бути тільки піднесення продуктивності сіль-

кий народ і можуть мати таку саму державу, як ми, німці, чи французи; але коли пригадаю моїх добрих знайомих узбеків, чеченців чи туркменів і їх національну гордість та нетерпимість до росіян, далі їх національні аспірації, то в мене складається враження, що єдиним слабим місцем ССРСР є сьогодні різниця національностей і їх відосередні, самостійницько-державницькі прагнення».

По довгих годинах розмови з Клявсом я прощаюсь: при відході він просить мене не забувати «ваших чудових патріотів там, в Казахстані і взагалі в Сибірі». Він колись обіцяв своєму українському приятелю, що, як вернеться до Німеччини, передасть українцям вістку про те, що українці в таборі міста Н. не тратять надії і твердо вірять в остаточну перемогу своєї справи.

Л. О. Ортинський

Від редакції: Назва місцевості, де знаходиться згаданий у статті концтабір, авторові і редакції відомий.

(Передрук дозволений тільки за поданням джерела).

ського господарства, оскільки важка промисловість в ССРСР завжди працювала непродуктивно або на озброєння, або на безперервно недостатнє устаткування машинами сільське господарство, бо машини, за браком індивідуальної зацікавленості колгоспників, нищилися в колгоспах, ледве прибувши на місце призначення. А легка промисловість ніколи не задовольняла попиту на товари широкого вжитку, бо була в свою чергу завжди лімітована низькою продуктивністю сільського господарства. Маленковці дійшли до цього неминучого висновку, і Хрущов у доповіді на пленумі ЦК про сільське господарство фактично визнав, що колгоспи провалилися, бо на цілому ряді матеріалів ствердив, що продуктивність сільського господарства упала по ряду вирішальних ділянок виробництва супроти дореволюційного часу і доби НЕП-у, коли ще існувало приватновласницьке господарство. Слідом за цим це саме ствердив для України Кириченко.

Якби вони були послідовні і визнали, що колгоспна система себе не виправдала, та зважилися шукати виходу з неї, тоді обіцянка підняти добробут населення мала б реальне значення. Але сталінізм тут зайшов так далеко, що зречення від колгоспів привело б до розвалу всієї системи. Маленковці на це не зважаться, і тому Хрущов, ствердивши провал колгоспів, всупереч всякій логіці говорить про великі досягнення сільського господарства. Те саме балансування з збереженням сталінської системи і сумнівними обіцянками. Усі ухвалені заходи тільки паліятиви, що зводяться до посилення «керівництва» колгоспами. Таким чином і що обіцянку можна вважати сумнівною.

У рік після смерті Сталіна можна отже сказати, що маленковці в основному зберегли його диктатуру. Трошки більше випнутий культ Леніна, трошки приглушене вихвалювання Сталіна, але в останньому та сама термінологія: виконання планів, велика партія, буржуазні націоналісти. І, розуміється, все в плані російського великодержавного шовінізму. Однак не можна ігнорувати того, що в ході всіх цих подій постали якісь внутрішні зміни в психологічному типі советської людини: у взаєминах поміж громадянами, у ставленні їх до партії і т. д. Їх годі з віддалі відчувати, бо советська преса з її штампамі жодного матеріялу для цього не дає, але вони можуть мати вирішальне значення для дальшої еволюції советської машини.

Як довго так балансуватиме маленковщина, трудно сказати. У всякому разі тримати диктатуру, замість однієї особи, цілим гуртом, у якому всі учасники цілковито рівні, як це підкреслюється в усіх заявах теперішніх керівників ССРСР, не можна. Так може триматися, поки ще керує ними Сталін. У дальшому неминує їм загрожує небезпека розходження поглядів і загроза, що хтось випирне з кола крумої поруки, як це ймовірно хотів зробити Берія. І це вже один можливий вихід, здійснення якого не можна виключати.

Найбільш природним був би для них поступовий спуск на гальмах, тобто введення нового НЕП-у. Цього ніби можна було сподіватися в перші дні після смерті Сталіна, але, опанувавши ситуацію, маленковці від цього шляху відмовилися. В такому разі не виключена можливість і того, що котрийсь із спадкоємців Сталіна раптом об'явиться «теоретиком» і захоче стати «вождем». А врешті може бути ще десяток інших варіантів, яких не можна передбачити, і саме якісь з них, а не з угадуваних нами, й буде дійсний.

І. Кошмелев

Юрій Соловій

Думки після виставки

(Виставка творів членів ОМУА)

Поza досить широкою скалею сенсацій, збірні виставки образотворчого мистецтва мають одну особливу властивість креслити ситуації на барометрі культурного рівня в образотворенні і сприйманні даного середовища. І то далеко поза колом найтісніших учасників. Все — і це нормально — різного хвилювання барометру, бо навіть неочікувані і незрозумілі появи зразу ж міняють ситуацію вимогою знайдення нового бачення в цілій в'язці від оптичного до філософсько-методичного. Очевидно ж в такому стихійному, але закономірному процесі не можна різно визначити групи активних і пасивних учасників процесу, а радше треба обмежитися вимогою по змозі чіткого дотримання ролей. Очікування мистця в першу чергу речево пов'язаної фаховими окресленнями критики має свою велику слушність, та все ж таки не можна обезцінювати активну участь, з публікаціями включно, іншого, мистецтвом зацікавленого, суспільства. Це нічим не зв'яже творчу волю мистця, та не виключено, що доля його шляху в метафізичних сферах таким способом натрапить на своїх супутників. Одне рішуче застереження, яке відноситься до фальшивих амбіцій цієї групи споживачів, що, недооцінюючи свого призначення, кількома найчастіше дуже банальними термінами підшиваються пір'ям авторитетного всезнайства.

І гаряче підтримують участь в розмовах про мистецтво всіх, що посправжньому ним цікавляться, хто вважає його за свій необхідний щоденний хліб, але їхнє слово не повинно бути закаламучене згадуваним підшиванням, повинно мати ґрунт тісного контакту з предметом і врешті, мабуть, мусить бути в фарбі свого найближчого світу. Коли це, наприклад, буде слово священника, то в цьому слові ми мусіли б його відчувати, в цьому слові ми мусіли б знайти глибоку людину, вільну від пересудів, забобонів і зарозумілих уявлень.

*

Коли мова про модернізм, майже неминуче трактують його з позицій сучасників, прихильників або неприхильників, першого покоління цього руху. Сьогодні однаке, користуючись з перспективи, ми можемо творити певну більш заокруглену думку, а тоді, в позитивному бажанні, неможливо не узріти, що найбільше, виняткове в історії досягнення думки про велику роль мистецтва з найдемократичнішим підходом до всіх форм виявлення його, мистецтва, ми завдячуємо єдиному цьому, в прегабатьох випадках збаланзованому модернізму. Власне заради цього банального я радше відкидаю теж дуже спрощений термін «модернізм». Сьогодні наше нове ми-

стецтво, з безпредметним мистецтвом, сюрреалізмами, абстракціонізмами тощо, найвірніше окреслювати мистецтвом двадцятого сторіччя. Ніколи перед тим не було такої широкої концепції піднесення в праві всіх виявлень мистецтва, — але зараз при цьому безощадна вимога до якості. Так мусить бути, коли окремо виділити переважний фактор — надзвичайність мистецтва.

Вийшовши з погляду надзвичайності, мистецтво стає єдиним, ні меншим ні більшим, однаково в ідеї потрясаючим мистецтвом. Цей погляд повинен стати мотом майбутнього планування збірних виставок: творити сусідства не по зовнішніх формах, а на глибшому психологічному контакті. На моментах ліричності, чи на моментах експресії, — коротше: групувати — може навіть часами різних в плані засобів реалізування — на принципі емоційно-ідейних моментів споріднення.

Тезу тільки великого мистецтва відкидає проф. Малюца, який на вечорі українського літ.-мистецького клубу в Нью-Йорку обговорював останню мистецьку виставку українських мистців в США. В його ширині сприймання мистецтва все намальоване чи різьблене притягає мистецьку увагу. Часами є лише зовсім маленькі застереження відносно формату, виставового місця і матеріалу, але це не міняє засадничого місця даного мистецького, часами в лапках, твору. На цьому тлі його дальші пропозиції орієнтації на «одинки» мають свою логіку, але, зазначу, з погляду пана Малюци. Бо коли ж обережками внести все в мистецтво, не можна не помітити, що метафізична рівновага захитана, що колонії святині привалені. Звідси поспіх — рятування в номенклатурному порядкуванні. А це ще один парадокс. Візьмо для прикладу Ботічеллі, Гою, Греко, Курбе, Ренуара, Громера, Бонара, Руо — чи можна ж цих контрастивних скалею виявлення, пристрастив порядкувати один, два, три...? Ні в якому разі! Це в мистецтві зовсім не істотно. Як вже сказано, мистецтво в своїй ідеї емоційно-ідейний простір з дуже різними відтінками, з дуже великими формальними можливостями, щоб відкрити котрусь з тих емоційно-ідейних бланок. В цей напрям спрямована духовна людина, але тільки мистецтво виділяє надзвичайне світло. Поставивши в повному соняшному світлі засвічену свічку, чи можна говорити про два світла?!

На цьому місці належить зазначити, що не лише не мистці, умовно кажучи, творять не мистецтво, але дуже часто, і то частіше, ніж про це доводиться говорити, самі мистці творять власне ці недолугі зразки немистецтва. Це не по-

слаблює ні ідеї мистецтва, ні мистця, але це єдиний шлях до вірної постанови до того, що людська схильність до порядкування, до історично-прогресивного ресстрування часто-густо нам підставляє.

І в мистецтві припустимі парадокси з своєю логікою: є мистці не виявлені, часами вони так проходять, з талантом, мистецьким ремеслом, але щось — може брак відваги — постійно обтінає крила лету в сфері дійсної температури мистецтва. Вони залишаються малярами і скульпторами, ніколи в житті не ставши мистцями.

*

Трактування мистецтва з вихідної позиції проф. Малюци через психологіч-

Юрій Соловій. ПОЗИЦІЯ

ні Вашингтон-сквери (місце в Нью-Йорку, де збирається малярська громада з дуже незначними шансами в мистецтві) затьмаримо наш погляд на речі плоскими ферментами в масі сьогодні зовсім дезорієнтованого мистця. Момент атракційності в індивідуальних творчостях, безперервне чергування формул, хоча дійсно питоменне сьогодні практикуючим масовим симпатикам новаторського мистецтва, крім єдиного Пабльо Пікассо, який феноменально вривається в історичне чергування, не має жодного вдалого прикладу з головних позицій цього мистецтва. Матіс, Руо, Кле, Громер, Бекман, Леже, Кірхнер, Кандінський, Дюфі, Архипенко, Марк, вийшовши з позицій мистецтва часу свого старту, за внутріш-

ньою логікою еволюції дійшли до сьогоднішнього наслідку. Пікассо — зовсім виняткове явище і тому без жодних можливостей створення школи: він, треба вважати, символічно коронує ідею різного формою, але єдиного в своїй ідейній інтенції мистецтва, та про це докладніше говорено вище.

Не думаю, що варто творити окремих характер поглядів не поміченням омасовленого штампу.

*

Що досі ми ще не створили українського мистецтва на зразок своєрідного японського — це очевидний факт. Говорити про традиційні зв'язки у нас, виходить, дуже трудно, тому здивування мос стократ більше, коли проф. Малюца в тоні, який майже виключає дискусійність, висунув твердження, що українське мистецтво не в горішній залі, а саме в долішній. Треба, звичайно ж, розуміти, — українське за стилевими ознаками. Тих шановних читачів, що не мали змоги побачити виставку, дозволю собі поінформувати. В долішній залі приблизно те, що репрезентує себе певними версіями натуралізму, в горішній залі — «модернізм». Здається, таким принципом керувалися при розміщенні виставкових експонатів. Треба визнати, пан Малюца старався це довести майже в усьому своєму рефераті, обговорюючи насамперед творчість індивідуально.

Приємніше говорити про мистецтво, не в'яжучись термінологічними шаблонами, але мені дійсно трудно, коли поставлено питання типовості українського мистецтва в масштабі корінної тяглости, не зауважити, що власне ця «долішня зала» з своєю (за окремими винятками) технічною перверсією імпресіонізму зовсім безперспективна, отже про традиційність і мови не може бути. Цей шаблон мертвих природ і ландшафтів навіть не окреме явище в українстві, а його ми бачили і в Польщі, і в Німеччині, і в Америці, ми навіть певні, що його сьогодні знайдете в усьому цивілізованому світі. Це теж належить до парадоксів мистецтва, що часами великі стилі, окремі напрями і навіть глибокі індивідуальності, в своїй основі дуже особливі, проти своїх намірів у звуженої інтерпретації потягають за собою простацтво. Така доля спіткала імпресіонізм. Такою долею був та і с заторкнений наш великий Шевченко.

Говорити про традиції бойчукізму це те саме, що говорити про мистецтво в лабораторному теоретичному заплануванні. Це не конкретні спадок, бо майже всі слуги живої творчості в большевицькій дійсності пропали цілковито, а це лише ідея. Тут і дуже великі можливості і жодні. Залежно від того, хто за неї візьметься і яким конкретним змістом її виповнить.

Єдина база і свідок кшталтів психіки української людини, з багатством оптичного емоційно-естетичного смакування з філософськими погляданнями, — це покищо українське народне мистецтво (Далі на 8. стор.)

Герман Гессе

Брати Карамазови або занепад Європи

(Думки при читанні Достоевського)
(Закінчення)

Такі люди брати Карамазови. Кожен закон легко здається їм умовністю, легко здається їм кожен філістером, легко переосілюють вони всяку свободу і дивацтво, надто закохано прислухаються до багатьох голосів у власних грудях.

Але не обов'язково з хаосу цієї душі мусить постати злочин і плутанина. Дайте прайстинктів, що проривається вгору, новий напрям, нову назву, нову оцінку, і вже маєте корінь нової культури, нового порядку нової моралі. Так бо буває з кожною культурою: ми не можемо вбивати прайстинкти, тварину в собі, бо з ними б загинули й самі — але ми можемо їх до певної міри спрямовувати, заспокоювати, ставити на послуги «добр», як запрягають дикого коня до міцного воза. Лиш час до часу блиск цього «добра» старіє і в'яне, інстинкти не почувають себе добре в ньому і неохоче дають загнудати себе. Тоді рушиться культура — у більшості випадків повільно, так як те, що має назву «античності», вмирало протягом століть.

І перш, ніж стару, вмираючу культуру й мораль зможе замінити нова, в цій небезпечній, жажливій болочій стадії людина мусить знову глянути на свою душу, знову побачити пробудження тварин в собі, знову визнати в собі наявність прасил, що стоять над мораллю. Люди на це приречені, обрані, до цього достигли й призначені — Карамазови.

Вони гістеричні й небезпечні, вони легко стаються як злочинцями, так і аскетами, вони вірять лише в безумну сумнівність кожної віри.

Кожен символ має сотню значень, і кожне з них може бути правильне. І Карамазови мають сотню значень, мос лише одне з них, лише одне з сотні. Людство на порозі великих перетворень створило собі в цій книзі символ, воздвигло образ, так як окрема людина творить собі в мрії відбитку інстинктів і сил, що борються й зрівноважуються в ній.

Що одна єдина людина могла написати «Карамазових» — це чудо. Але, оскільки чудо сталося, немає ніякої потреби його пояснювати. Є лише одна потреба, дуже глибока потреба, оцінити його, якомога повніше, всебічніше прочитати його у всій його ясності. Моя стаття вносить до цього лише одну думку, одну заввагу, одну рефлексію, більше нічого.

Не треба думати, що я припускаю усвідомлення самим Достоевським всіх думок і рефлексій, які я висловлюю про цю книжку! Навпаки, жаден великий провидця й поет не може до кінця сам себе освідомити!

На закінчення я хотів би підкреслити, що в цьому політичному романі, у цій мрії людства окреслено не лише поріг, через який переходить Європа, не лише жажливий, небезпечний момент хитання між небуттям і всесвітом, але

скрізь відчуваються й передбачаються можливості нового.

З цього погляду особливо вражаюча постає Івана. Ми пізнаємо його як модерну, пристосовану, культивовану людину, дещо холодно, дещо розчаровану, дещо скептичну, дещо втомлену. Але дедалі він відмолоджується, теплішає, набирає більше значення, становиться більш карамазовським. Це ж він створив поезію «Великого інквізитора». Він від холодною заперечення, навіть огиди до вбивці, яким він вважає свого брата, в кінці доходить до почуття власної вини і до самообвинувачення. Він же такі найвиразніші і найопукліші переживає душевні процеси змагання з підсвідомим (навколо цього ж обертається все! У цьому ж сенс всього занепаду, всього відродження!) У останній книжці роману є дуже дивний розділ, у якому Іван, повернувшись від Смердюкова(!), бачить у своїй хаті чорта і розмовляє з ним протягом години. Цей чорт не що інше, як Іванова підсвідомість, як струшена маса давно заниклого і здавалося, забутого змісту його душі. І він сам це знає, Іван знає це з дивовижною певністю і чітко висловлює це. І однаке він говорить з чортом, однаке вірить у нього — бо внутрішнє є зовні — однаке гнівається на нього, атакує його, навіть кидає в нього склянку, в того, кого знає, що він є в ньому самому. Ніколи в поезії не була висловлена з такою ясністю й наочністю розмова людини з власною підсвідомістю. І ця розмова — це (попри весь гнів) розуміння чорта, це саме той шлях, який Карамазови покликані вказати нам. Тут, у Достоевського, підсвідоме зображене в постаті чорта. І правильно, бо на стриманий, культивований і моральний погляд все загнане, що ми в собі носимо, здається сатанин-

ським і ненависним. Але комбінація з Івана й Альоші дає вже те вище, плодотворне наставлення, яке мусить творити основу майбутнього оновлення. Тоді вже підсвідоме не чорт, але бог-чорт, деміург, той, що завжди був і входить з усього. Добро і зло розмістити по новому — це не справа вічного, деміурга, лише справа людини і її менших богів.

Треба було б написати окремих розділ ще про одного, п'ятого, Карамазова, який в книзі грає зловісну головну роль, хоч завжди залишається напівзамаскованим. Це Смердяков, незаконний Карамазов. Це ж він забив старого. Він переконаний всюдисутністю Бога вбивця. Він навіть Івана, що багато знає, повчає про божественні й зловісні речі. Він найменш життєздатний і заразом найбільш знаючий з усіх Карамазових. Але я не маю місця, щоб докладно розглянути тут його, найзловіснішого.

Книжка Достоевського невечерня. Я міг би цілими днями вишукувати її знаходити нові риси, що всі вказують в одному напрямі. Одна дуже гарна, навіть чарівна, пригадується мені: гістерія обох Хохлакових. Тут ми масмо стихію Карамазова, заражену всім новим, хворим, поганим у двох постатях. Одна, мати Хохлакова, тільки хвора. У ній, істага якої ще закорінена в старому й традиційному, гістерія лише вияв хвороби, слабости, глупоти. Але в дочки це не втомта, що перетворюється в проявляється в гістерії, а заївина, майбутнє. Вона, у небезпеках між дитинством і достигим коханням, розгортає свої думки й візії багато далі у зле, ніж її пезначна мати, і все ж у дочки навіть найнесподіваніше, найзліше, найобразливіше походить з невинности й

Київська громадськість вимагає

Понад рік тому у совєтській українській пресі (в одному з літературних альманахів Волині) було порушено питання створення на Болоні літературного музею Лесі Українки. Цю пропозицію підтримав у київській «Літературній газеті» на початку 1953 року письменник Євген Кротевич, але він запропонував створити такий музей у столиці України. Десь у серпні минулого року київська «Літературна газета» опублікувала замітки-вимоги кількох учених, акторів, учителів. У них автори писали про потребу створення такого музею. Однак, тодішній комітет у справах культури, яким керував Я. Сірченко, не знав, на яку ступити, адже ініціатива ішла не з Москви, а з українських низів, — вимога залишалася без відповіді. Коли ж редакція «Літературної газети» нарешті відповідь від Комітету отримала, то прочитала, що Комітет мусить спочатку розглянути фінансове питання...

Звичайно, така відповідь нікого не задовольнила. Восени 1953 року група визначних українських громадян (поет-

ка Л. Забачта, акторка Литвиненко-Вольгемут, письменник Платон Воронько та інші) надрукували в «Літературній газеті» відкритого листа до міністерства культури УРСР, що ним тепер уже керував К. Литвин. Дописувачі вимагали від міністерства культури створення у Києві музею Лесі Українки, доводячи, що для такого музею є досить експонатів і досить громадського зацікавлення. Міністерство не відповідало і відповіло лише на повторний, уже редакційний, лист. У відповіді, між іншим, стояло: «Зібраних нами матеріалів іще не вистачає для того, щоб вирішити питання про відкриття музею Лесі Українки».

Київська «Літературна газета» з приводу невиконаних вимог пише: «Коли вже нарешті міністерство візьметься по-справжньому за створення музею? Адже всім відомо, що і експонатів є, і громадськість давно вже переконана у тім, що музей необхідний. До якого часу можна твердити про те, що ще „треба вивчати змогу відкриття музею“?»

Лід

Хроніка

культурного життя в УССР

Стереокіно, що подає фільми в тривимірному плані, побудовано в Києві на Розі Хрещатика й Бесарабки. Кіно розраховане всього на 130 глядачів.

Київський телевізійний центр розпочав серію передач, присвячену темі «возз'єднання» України з Росією. Глядачі побачать ряд старих і нових картин та скульптур, присвячених даній темі, а також виступи різних театральних колективів.

Скульптор Василь Селібер, який нещодавно закінчив київський Художній інститут, створив скульптурну групу «Чернишевський і Шевченко». Скульптуру придбав Київський музей сучасного мистецтва.

78 графіків, маларів та скульпторів Дніпропетровської області виставили свої твори у залах обласного музею. Більшість праць присвячено «возз'єднанню» України до Росії. Найвищу оцінку дістала велика картина Киктенка «Світанок над Жовтими водами».

В естонському літературному журналі «Лоомінг» опубліковано переклади із Т. Шевченка на естонську мову; до перекладів додано вступну замітку і портрет поета.

Поету Леоніда Первомайського «На крутих берегах» видало київське Видавництво художньої літератури. Ця ж поема має з'явитися і в російському перекладі у журналі «Новый мир», в першому цьогорічній числі. Такий поспіх у перекладанні не можна, на жаль, віднести на рахунок художньої вартості твору. «На крутих берегах» присвячено темі 300-ліття...

Українські поети в еспанських перекладах

В журналі «Поесія еспанійоля» (ч. 23 за 1953 рік) є багато перекладів із українських сучасних поетів та стаття-примітка. Цей журнал користується успіхом не лише в Іспанії, а й у всіх еспанськомовних країнах світу, бо публікує він свіжі поетичні новини, рецензії, бібліографічні замітки, нотатки і т. д.

Дмитро Бучинський, який так багато зробив в ділянці ознайомлення нашого читача з еспанським літературним світом, зладив для «Поесія еспанійоля» по два переклади на еспанську мову поезій Михайла Ореста, Богдана Кравцева, Яра Славутича, Ігоря Качуровського і Леоніда Полтави. Милозвучні і точні переклади (звичайно, білим віршем) попереджує стаття «Українська муза на вигнанні», написана в інформативному дусі. Українська духовність і культура, пише Дмитро Бучинський, слов'янсько-європейська. Ідеї, які хвилюють західний світ, хвилюють так само і український народ. Величезні втрати культурних діячів, що їх український народ поніс і несе, тяжко поповнити, однак, постійно приходять нові сили. І ось п'ять сучасних наших поетів, які перебувають на еміграції, представляє перекладач еспанському читачеві.

Знаємо, що перекладницька праця не легка; знаємо і те, що не завжди легко знайти двері до чужих редакцій. Тим більше приємно бачити перші переклади на еспанську мову, виконані українським літератором.

ЛД

Думки

після виставки

(Закінчення з 7. стор.)

тво і в народній версії іконографія. З українським майбутнім Тибетом — Карпатами.

В цьому сенсі традиції Холодний минулого року (сучасний) показав свою «Мадонну»; попри певні формальні недолугості образу, це були — хоча теж досить односторонні — конкретні спроби реалізації безпосереднього зв'язку з конкретними традиціями. Цьогорічна виставка позбавлена цього, але коли вже говорити обов'язково мовою груп, то власне «горішня зала» — хоча окремих зразків а б не відважися це називати — наближається до стихійних стимулів образотворчого українського характеру. Бо українська древня ментальність не так прагне до об'єктивного зображення «чарів природи», а радше до вічних ритмів і форм, що цю природу валиває глибоким загадковим змістом буття. Українська людина стає не так в поставі захоплення, а вона властиво шукає для себе місця в своєму оточенні піднесен-

Стефан Маллярме

(1842-1898)

АРІЄТИ

I

До самотніх сильвет хист
Десь без лебеда й тла рік
Віддзеркалює праведність
В зорі що його відрік

З зверхньої я авреолі
Що й рукам не досягти
Й що не раз у небі ролі
Барв з злот заходу містить

Та вповдовж замліно лине
Наче спалих блиск білизн
Птах побіжний чийсь як плине
Екзальтований поблиз

Той що став тобою в хвилі
Лижувань твій голий вилив

II

Нездоланно мусів був
Як туди надія пряне
Вибухнуть понад юрбу
Із шаленством і мовчанням

Голос чуждий листю дров
Або лунами забутий
Того птаха що ніде
Вдруге за життя не чути.

Лячний музикант-ізгой
(Те кінчається в хитанні —
Чи з моїх уст чи з його
Гірше бризнуло ридання)

Тятий, чи сством не всім
Десь зостане на стезі!

З французької переклав
В. Державин

Василь Барка

СВІТЛО

(З VIII част. книги «Океан»)

Зелений гнів і золота ласкавість
Обвірюють намітку моря —
як милуваннями, не як листками,
зриваються і плеск просторять.

І в дим рожевий райдуги від бурі,
що — без прокльону, рветься, свіжа;
що — припадати до грудей: не журить
краплинами жагуча вишня. —

Блакитного бажання ллеться голос
проз камені життя чайні...
воно при сонця дозволі боролось
відпиги з Божої святині.

Бо творено і океан, як вогник,
над сизокриле серце — в співі:
під небо дощівте або достогне,
об світ розбивши груди сиві.

Ниж хустка музики, синіші води
стрічають бідну чайку в гості;
а зерно свічки й дощик срібла сходять,
сплівавши острів: вії гострі...

Розкуто берегів кайдани — в сляво,
де воскресє небо творче...
Мені: кохана пташко! з хвиль назвалося
горіння, як рукав сорочки;

давно — до квітня вогняного лану
і шепоту зрок навколо —
призначено, як долю, несказанну
жоржину в молодому полі.

5. II. 1954.

сили, що цілковито спрямована в плодотворне майбутнє. Мати Хохлакова гістичка, що потребує санаторія, і більше нічого. Дочка нервозна, хвороба якої тільки симптом найшляхетніших, але загальмованих сил.

Так, і ці процеси в душах вигаданих героїв роману повинні означати занепад Європи?!

Звичайно. Вони означають занепад так само, як живе око бачить у стебелині трави навесні життя і його вічність, а в кожному опалому листку в листопаді смерть і її неминучість. Можливо, що увесь «занепад Європи» відбудеться «лише» внутрішньо, тільки в душах одного покоління, тільки в переосмисленні зужитих символів, в переосмисленні душевних вартостей. Так, наприклад, античність, перший блискучий вираз європейської культури, загинула не від Нерона, не від Спартака і не від германців, а «лише» від того зародка думки, що прийшов з Азії, тієї простої, старої, скромної думки, що існувала давно, але тоді набрала форми Христового вчення.

Звичайно, можна при бажанні розглядати «Карамазових» і з погляду літературного, як «мистецький твір». Коли підсвідоме цілої частини світу й доби поетично втілює у монологічній одиниці, пророчого мрійника, коли воно прогрімало страшним криком гірського обвалу, можна природно розглядати цей крик і з погляду науки співу. Безсумнівно, Достоевський був дуже обдарованим поетом, не вважаючи на дивовижності, що є в книжці, не властиві солідному тільки поетові, на зразок, наприклад, Тургенєва. Ісаїя був теж обдарований поет, але чи це важливе? У Достоевського, і спеціально у «Карамазових», є надмірні порушення законів смаку, яких ніколи не буває в артиста,

і які з'являються лише там, де виходиться потойбіч мистецтва. А все ж і як мистець цей російський пророк виявляє себе скрізь мистцем світової мари, і з дивним почуттям думається про те, що Європа в той час, коли Достоевський написав усі свої твори, вважала іншого мистця за великого європейського поета, Фльобера. Поруч з Карамазовими Фльобер виглядає незначною артистичною появою, скоро молоді Європи ненавидітиме й зневажатиме його в своїй елементарній несправедливості, лише на знак помсти за ту переосмисленню, якою батьки їхні вшанували його. Ні, тепер не доба артистів, вона вже відцвіла.

Але це зводить лише на бічну стежку. Я пізніше матиму час дослідити, чому тут, на цьому місці, мені заступив дорого Фльобер і збив мене з основного плану, це теж матиме своє позитивне значення. Але тепер я не мушу відхилитися від головного. Я хотів сказати: чим менше мистецький твір буває світовою книгою, тим, можливо, правдивіше його пророцтво. Та, однак, і «роман», «фабула», «винахід» Карамазових говорить так багато, каже такі значущі речі, що мені здається не доволіним, не винайденим одиницею, не поетичним твором. Наприклад, щоб відразу сказати все, головне в цілому романі: Карамазови невинні!

Ці Карамазови, всі чотири, батько й сини, підозрілі, небезпечні, повні несподіванок люди, вони мають дивні напади, дивне сумління, дивну нечесність, один з них п'яниця, інший зальотник, ще інший втікав від світу, і нарешті поет тасмної блюзнірської поезії. Багато небезпек в них, цих дивних братах, вони хапають інших за бороди, витрачають чужі гроші, загрожують іншим убивством — і все ж вони невинні, і все ж вони всі разом не поповнили справжнього зло-

чину. Єдині убивці в цьому довгому романі, у якому йдеться майже виключно про вбивство, грабунок й вину, єдині вбивці, єдині винуватці вбивства — прокурор і засідателі, представники старого, доброго, перевіреного порядку, громадяни і непорочні. Вони засуджують невинного Дмитра, вони глузують з його невинності, вони судді, вони дивляться на Бога й світ за своїм кодексом. І саме вони помиляються, саме вони чинять страшну несправедливість, саме вони становляться вбивцями, вбивцями з безсердечності, з страху, з обмежености. Це не винахід, це не література. Це ні розрахована на ефекти винахідливість детективного письменника (хоч Достоевський і є таким), ні сатирична дотепність розумного літератора, який з заціпки удає з себе суспільного критика. Усе це ми знаємо, цей тон відомий нам, ми йому давно вже не віримо! Але ні, у Достоевського невинність злочинів і вина суддів зовсім не хитра конструкція, вона така жаклива, постає і виростає з такого тасмного і глибокого ґрунту, що майже раптово, майже в останній книжці роману зупиняється перед цим фактом, як перед муром, як перед усім боєм і безсесовністю світу, як перед усім стражданням і помилкою людства!

Я сказав, що Достоевський не поет, або поет лише побіжно. Я назвав його пророком. Важко сказати, що власне означає слово пророк! Мені здається, приблизно так: пророк — це хворий, як от Достоевський був гістериком, ледве не епілетиком. Пророк — це такий хворий, який витратив здорове, добре, благодотворне почуття самозбереження, втілення всіх обивательських чеснот. Не може бути багато таких, бо світ вибухнув би. Хворий цього роду, звється він Достоевським чи Карамазовим, має ту

ням до найвищих сфер фантазії.

Ще кілька слів про стан нашої критики. Це питання вже кілька років у нас нібито актуальне. Нібито актуальне, бо в дійсності масштаби думання і вимога нашої критики в минулому не різнилася від проблематичної ширини нашого мистецтва. Питання сьгодні з одного і другого погляду змінилося, але все ж таки лише в мірі натяків початку можливо в майбутньому більших змін. Та перед мистцями постійно одна дилема: шукати гучні оплески більшости і суперлятиви, підкріплені штамповими фразами або приймати часами полинне слово людини з подібною творчістю зичливою напругою. Цей вибір конечний перед мистцями, що зважилися на прилюдний виступ.

*

P.S. Ця стаття виникла на рецензіях і розмовах навколо цьогорічної української образотворчої виставки в Нью-Йорку. Однак за головний дискусійний матеріал взято доповідь проф. Малюці, який найбільш речево приступив до об'єкту. Але що дискусія після реферату не змогла на місці відбутися, що статтю, за винятком першого розділу, в основному можна вважати за дискусійну в рамках вечора проф. Малюці.

чужо, тасмну, хвору, божеську здібність, можливість якої шанує азійат у кожному божевільному. Він ясновидець, він мудрий. Тобто в ньому народ, доба, країна чи частина світу розвинула собі орган, мадальце, дивовижний, незвичайно ніжний, незвичайно вразливий орган, якого не мають інші, який у інших, на їх шастя й здоров'я, відмер. Це мадальце, це мантичне відчуття дотику не можна грубо розуміти як своєрідну недоумкувату телепатію і чаклунство, хоч дар може виявлятися й у такій дивовижній формі. Скорше всього, що «хворий» цього роду порухи власної душі переносить у загальне, вселюдське. Кожна людина має візії, кожна людина має фантазію, кожна людина має марення. І кожна візія, кожна мрія, кожна рефлексія й думка людини може на шляху з підсвідомого до усвідомлення зазнати тисячі різних тлумачень, кожне з яких може бути правильним. Ясновидця і пророк не витлумачує свого обличчя персонально, велетенський тягар, що тисне на нього, не зосереджує його увагу на особистій хворобі, на особистій смерті, а на хворобі й смерті цілого, як орган, мадальце якого він існує. Це може бути родина, партія, народ, а навіть і все суспільство.

У душі Достоевського те, що ми звичайно називаємо гістерією, певна хвороба й страждання людства служило як орган, як показник і барометр. Воно (людство) починає помічати це. Уже половина Європи, уже принайменше половина сходу Європи стоїть на шляху до хаосу, йде п'яна в святому безумстві над безоднею і ще й співає, п'яно й урочисто, як співав Дмитро Карамазов. З цих пісень сміється ображено обиватель, сльотий і ясновидця вслухається в них із сльозами. (Переклав Ів. Кошелівцев)

„Велика чвірка“ міністрів розіхалася - і що далі?

Чотирьох міністрів закордонних справ: Даллес, Молотов, Іден, Бідо, на кого від 25 січня до 18 лютого були звернені очі всього світу — і то не тільки політиків і журналістів, а також і широких мас, — врешті з парадом розіхалася, як свого часу була прихала.

Перед світом постало тривожне питання: що ж далі?

Це грізне питання тяжило також і на самих міністрах. Вони були свідомі, що майже місяць радше забавляли слухачів своїми промовами, полемікою і плянами, ніж узгоджували між собою розбіжності, ніж шукали компромісів, щоб ушасливити людство справедливим миром. Тому першою їх журбою стала справа алібі, тобто доказу, що вина за брак позитивних наслідків лежить на програвших.

Комюніке називає лише дві справи:

1) згода на конференцію в Женеві 26 квітня для полагодження справ Кореї і привернення миру та злагоди напруження на Далекому Сході. Ця конференція мала б відбутися з участю Китайської Народної Республіки, Південної і Північної Кореї та всіх країн, збройні сили яких брали участь у воєнних діях у Кореї. На конференції в Женеві буде розглядана справа замирення в Індокитаї;

2) ствердження, що чвірка обмінялася поглядами щодо німецького питання, обговорювала проблеми європейської безпеки та австрійське питання, але не була спроможна досягнути жодних домовлень у цих справах.

Канцлер Аденауер бачить значення Берлінської конференції в тому, що вона принесла інвентуру світової політики. Ця влучна оцінка берлінської конференції дає найкращий ключ до оцінки становища чотирьох міністрів не лише європейських справ, а також до оцінки політичного становища. Аденауер краще за всіх здав собі справу з значенням совєтських «конструктивних плянів» і відчув їх глибоко серцем. Аденауер зрозумів мілітарно-стратегічні аспекти молотовського пляну європейської колективної безпеки не лише як плян неутралізувати Німеччину чи, краще сказавши, советизувати її, але вже як плян советизувати всю Європу. Це є одна з найваговіших причин, чому німецька відповідь на питання «що ж далі» є найбільше актуальною. Коли Німеччина ставить собі питання «що і як далі», тоді вона мусить докладно аналізувати політичне значення берлінської конференції і витягнути певні висновки, які зобов'язували б її як у зовнішній, так і внутрішній політиці.

Німецька преса висуває такі істини, що були зафіксовані берлінською конференцією: 1) Совєтський плян колективної безпеки Європи був висунений як альтернатива до ЕОС (Європейської оборонної спільноти), а не до ОПАП-у (Північно-атлантичного пакту), хоча за словами Молотова, ЕОС — це паперовий проєкт, ОПАП — це реальна сила. Отже Кремль є проти озброєння Західної Німеччини. 2) Кремль не має під сучасну пору жодного активного інтересу щодо зміни статусу кво в Європі. Це означало б, що визволення 18 мільйонів німців у східній зоні можливе лише тоді, коли одна з сторін зацікавлена у зміні теперішнього стану в Європі. Доля східної зони є тісно пов'язана з долею сателітних і поневолених Московією народів. 3) Нерозв'язання німецького питання не посилює напруження взаємин між Сходом і Заходом. 4) Західні великодержави одночасно і категорично стоять на принципі свободи укладання союзів майбутньої об'єднаною Німеччиною, але цей засаді СРСР противиться.

Німеччина не приховує свого розчарування перебігом конференції. Німецька преса стверджує: Берлінська конференція потвердила двоподіл Німеччини, Європи і світу. Заява західних держав, що метою західної політики є і надалі об'єднання Німеччини, має лише платонічне значення. Ця заява не змінює становища, що західна політика супроти Німеччини знаходиться на роздоріжжі. Найсильніші правні основи і базу для совєтської політики творять договори в Ялті, Теграні і Потсдамі. Лише озброєння Західної Німеччини — байдуже, чи в формі ЕОС, чи інший — було б перекресленням цих договорів. Лише створення такого доконаного факту змусило б Кремль до зміни теперішнього ставлення до німецької проблеми. Двоподіл Німеччини є ще потрібний Москві тому, щоб не показати дороги до волі сателітам.

На питання «що і як далі» дали свої відповіді канцлер Аденауер, німецький уряд, проурядові партії і опозиція. Їх відповіді полягають у тому, що кожен вважає за відповідне продовжувати свою теперішню політику.

Найчіткіше на питання «що далі» відповіла німецька газета «Зольдатенцайтунг» від 25 лютого, вмістивши статтю під наголовком: «Захід на роздоріжжі своєї післявоєнної політики». Цей неофіційний орган урядових військових кіл домагається для неутралізації пригноблених настроїв таких засобів: 1) анулювати договори в Теграні, Ялті і Потсдамі, бо вони є засобами російської імперіалістичної політики; 2) припинити односторонню дискримінацію Німеччини як «вогнища агресії та головного винуватця» двох світових воєн, бо це унеможливило зближення Німеччини з її теперішніми союзниками; 3) признати повну суверенність і неутралізують Західної Німеччини; США повинні добитися цього від інших вирішених чинників; 4) полагати всі спірні проблеми між США і Німеччиною та іншими країнами, щоб прочистити атмосферу для співпраці.

Головним пунктом прицилу німецької пропаганди має бути Потсдамський договір, джерело всіх нещастя — подібно до того, як після першої світової війни був ним Версальський договір.

У дзеркалі совєтської преси

З нагоди берлінської конференції совєтська і «народнодемократична» преса почала гостру кампанію обвинувачення західних великодержав, що вони мовляв, стопедували розв'язку німецького і австрійського питання. Вся акція, як завжди дотепер, іде за засадою, що те, що добре, походить із Сходу, а все, що зле, з Заходу. На перше місце совєтська пропаганда висуває аргумент, що берлінська конференція через усталення безпосереднього дипломатичного контакту між великодержавами ліквідує дотеперішню холодну війну. Другий аргумент — що усталення терміну конференції для далеких східних справ з участю Китаю приносить поважну зміну міжнародного становища цієї країни і творить крок до нормалізації взаємин на Далекому Сході. Дальшим аргументом, що використовується для пропаганди і ведення холодної війни проти США, є аргумент, що буцім то пропозиції Молотова щодо колективного європейського пакту безпеки будуть творити базу для дальших розмов і зговорень. «Правда» пішла так далеко,

що твердить, буцім то скликання конференції з участю Китаю ухвалене супроти негативного впливу США. Дальше «Правда» твердить, що плянові Молотова створення німецького уряду з урядів обох частин Німеччини, як і плянові пакту європейської безпеки, Захід не міг протиставити більш конструктивного пляну і відкинув його лише з самої злоби. Дальше «Правда» лянає тезу, що відтепер полагодження жодного питання не може відбуватися без участі Китаю. Комюніке західних міністрів вона називає «сепаратним деморалізаційним писанням для підмінування міжнародної співпраці».

Не лише Молотов на конференції в Берліні, також і совєтська преса потверджує тезу, що в СРСР панує таке наставлення до решти світу: Захід загрожує безпеці СРСР, але свої загрози не може виконати, бо західні держави між собою посварені і скорше самі візьмуться за чуби, ніж нападуть на СРСР. Поза тим капіталістичний світ котиться до господарської кризи і лише СРСР веде світ до майбутнього комуністичного раю.

Питання «що далі» різко стоїть також перед Францією. Французький уряд мусить відповісти на питання: ратифікує він чи відкидає боннський і паризький договори, тобто годиться він на ЕОС і визнання суверенності Німеччини без узалежнення цих питань від розв'язки проблеми Сарцини. Берлінська конференція принесла певні позитиви для Франції, якщо йдеться про стримування майбутнього німецького мілітаризму і можливості рівноваги сил між Францією і Німеччиною. Ця рівновага сил могла б наступити тоді, коли б женевська конференція в справах Далекого Сходу принесла розв'язку війни в Індокитаї.

Перед Францією стоїть це питання, які можливості має в собі женевська конференція, і від неї вона узалежнює свої відповіді. Для Даллеса конференція не принесла жодних несподіванок. Він не мусить ставити собі питання «що ж далі» і він не мав і не має жадних ілюзій щодо «мирних» намірів Кремля.

Наслідки берлінської конференції дають нові підстави і нові перспективи для холодної війни в Європі.

МРТ

Договір між Туреччиною і Пакістаном

Як повідомляють офіційні кола, уряд США постановою від 12 лютого цього року признав для Пакістану мілітарну допомогу. Це рішення підкреслює, що уряд виніс своє рішення після «зрілої думки» і проти палких протестів індійського уряду в Делі. До столиці Пакістану Карачі виїхала літаками американська військова комісія, щоб на місці скласти список запотребованих на матеріали, потрібні для зміцнення збройних сил Пакістану. Урядові кола США не подають ближчих інформацій щодо висоти допомоги та умов, на яких прийшло до заключення її. Здогадуються, що ближчі дані про це будуть опубліковані після заключення договору між Туреччиною і Пакістаном.

Ініціатива договору між Туреччиною і Пакістаном про господарські, культурні і воєнні взаємовідносини є тісно пов'язана з признанням американської допомоги на мілітарні потреби для Пакістану. Уряд Пакістану сподівається при допомозі США модернізувати теперішні свої збройні сили і протягом одного року вивінувати і озброїти дві нові дивізії.

Пакістанський прем'єр Мохаммед Алі, який дотепер заперечував наявність розмов між Пакістаном і США, врешті у заяві від 20 лютого потвердив інформацію, що Пакістан зажадав допомоги від США на мілітарні цілі і що такі розмови увінчуються успіхом. В інформації прем'єра сказано, що Пакістан прохав у США допомоги, щоб «забезпечити оборонну спроможність та стабілізувати господарство Пакістану». Мілітарна допомога має уможливити Пакістанові участь у колективній системі безпеки, яка розбудовується в рамках Об'єднаних Націй.

В обох столицях — Анкарі та Карачі святочно проголошено підписання договору приязні і співпраці. В комюніке читаємо: «Обидва уряди згодилися перевірити можливість тісної приятельської співпраці в політичній, господарській та культурній ділянках, щоб зміцнити мир і безпеку як у власному інтересі, так і в інтересі всіх свободололюбних народів».

Підписання договору між Пакістаном і Туреччиною було приязно привітано в американських політичних і військових колах. Американське міністерство закордонних справ підкреслює, що це бажан-

ням Даллеса, висловленим зараз після його подорожі по Близькому і Далекому Сході, було постановити такого союзу і що це постановити він узалежнював виключно від ініціативи самих азійських народів. Американський державний департамент називає союз між Пакістаном і Туреччиною «конструктивним кроком для підтримки і зміцнення системи колективної безпеки Близького і Далекого Сходу».

Для Туреччини союз із Пакістаном — це перша ланка у пляні творення осі Анкара-Тегран-Карачі, а в дальшому — ланка евентуального союзу мохамеданських країн.

Для США союз Туреччина-Пакістан — це забезпечення східного флангу ОПАП-у (Північно-атлантичного пакту), а в дальшому пляні кругової оборони США — пов'язуюча ланка до Тихоокеанського пакту.

Для Індії союз Туреччина-Пакістан — це перший грізний вилін у теперішній констеляції сил, коли рівноважними факторами були Китай, Японія і Індія. Індійська політика бачить себе на роздоріжжі, яке вимагає від неї нового рішення і нового ризику. Збурення політики рівноваження, яке, на думку Індії, спричинив пакт між Пакістаном та Туреччиною і між Пакістаном та США, вимагає відступлення від теперішньої лінії строгого неутралізму Індії в боротьбі між Сходом і Заходом.

Дотепер США протиставляли загрози від комуністичного Китаю, яка полягала на консолідації комуністичних країн під його прапорами, свою політику торговельного ембарго та блокади і мілітарного стримування агресії. Тепер, як показує договір між Пакістаном і Туреччиною і США та Пакістаном, США висунули новий засіб унешкідливувати загрозу червоного Китаю, а саме — творенням оборонних блоків азійських народів. Подорож Гералда Стассена по Далекому Сході має за мету усталити фінансову базу, яка є потрібна для реалізації різного роду проєктів творення оборонних блоків. До часу Женевської конференції, призначеної великою чвіркою в Берліні на 26 квітня цього року, вже видніші будуть спроби нової констеляції сил на Далекому Сході.

М. Б.

Американський портрет

Якби не добрий вуйко, Джон Фостер Даллес не був би, мабуть, міністром закордонних справ США, не їздив би на берлінську конференцію сваритися з старим крутисем Вячеславом Скрябіним-Молотовим і не мав би клопотів з американськими сенаторами. За всією правдоподібністю він читав би в якійсь протестантській церкві біблію і проповідував би слово Боже згідно з ученням Кальвіна.

Але вуйко, Джон Вотсон Фостер, генерал американської армії в громадянській війні і міністер закордонних справ за адміністрації президента Веньяміна Герісона (1892) адоптував молодого Джона, що від того часу має в своєму прізвищі додаток Фостер: Джон Фостер Даллес. Завдяки щедрій калитці вуйка, Джон Фостер Даллес, син непомітного

протестантського священика з Вотертауну в штаті Нью-Йорк, де він 25 лютого 1888 р. побачив вперше денне світло, міг студіювати в Принстонському університеті, вчитися мови дипломатів у швайцарській Льозанні і захоплюватися філософією про «елія вیتالю» (життєву насагу) проф. паризької Сорбонни Анрі Бергсона.

Згідно з американським «who's who» (довідником про визначні особи США) за 1953 рік, Даллес має два правничі докторати, один магістерський диплом, ступінь майора американської армії (1917) і багату на різні високі пости в американській закордонній політиці біографію. Він був членом американської мирової делегації, що підготовляла, але не ратифікувала версальський договір, він рятував зруйновану інфляцією польську марку і допоміг стверднути хреботів польського «золотого», в 1927 р. він конферував з німцями в Берліні в справі німецьких воєнних довгів, а згодом професійно санував драгтивенькі фінанси різних європейських і американських країн. Як один з перших експертів великого, шість поверхів одного волстрітського хмаросагу займаючого адвокатського бюро, він збирав до купи розсмікани кінци бюджетів Норвегії, Данії, Франції, Аргентини, Уругваю і Колумбії. З того часу і пішло прислів'я, що Даллес — найкращий «інтерніст» європейських «пацієнтів» — держав.

Йдучи за традицією своєї родини, а певно і з переконання, Даллес є старим членом республіканської партії. Коли вірити американським кореспондентам, він уже від ранньої молодості мріяв піти слідами свого вуйка і засісти одного дня на фотелі «першого міністра» США — державного секретаря а, може, піти навіть ще далі і, за традицією Тома Джеферсона, Джеймса Медісона чи Квінена Едамса, перескочити згодом до Білого дому. Але довгий час Даллесові не щастило в політичній кар'єрі і він кілька разів перепав, кандидатуючи до американського сенату. Його звізда зійшла аж на Далекому Сході, коли, формулюючи з доручення Трумена мировий договір з Японією, він не дозволив зайти «вічному» японському сонцю і з'єднав для США нового великого альянта. Відтоді він вважався неофіційним міністром закордонних справ республіканської партії, а мала формальність, що наступила по виборі Айзенгауера — призначення Джона Фостера Даллеса на міністра закордонних справ США — була прийнята як щось цілком самозрозуміле.

Що Даллес не любить большевиків, а вони його, про це свідчить така нотатка «Большой Советской Енциклопедії», що інформус про нього совєтського читача так:

(Далі на 10. стор.)

На міжнародній шахівниці

По берлінській конференції

Два великі походи-демонстрації закінчили в Берліні наради «великої чвірки». В західному секторі колишньої німецької столиці відбувся мовчазний марш берлінців на знак протесту проти поведінки радянського міністра закордонних справ Молотова в питанні об'єднання Німеччини.

У східному секторі йшли походом члени комуністичної СЕД, протестуючи проти становища західних держав у проблемі об'єднання східної і західної зон Німеччини.

Ледве чи німецька публіка розчарована наслідком берлінської конференції. Мабуть, ніхто не вірив, що Молотов погодиться на вільні вибори. Такі вибори були б разом і для інших країн-сателітів, що сьогодні є під більшовицьким пануванням.

Відай, найбільшу несподіванку принесла австрійська проблема, бо були всі позначки на політичному вебі, що в цій справі можна було б дійти до якогось остаточного результату. Міністер закордонних справ СССР заявив, роблячи тим одну з найбільших сенсацій, що його уряд не думає виводити радянських військ з Австрії аж до хвилини підписання мирного договору з Німеччиною. Все таки Австрія була в упевненому становищі, бо міністер закордонних справ наддунайської республіки Фігель брав безпосередню участь у нарадах. Не помогли ніякі його заклички і апелі. Молотов відкинув усі пропозиції, хоч в австрійській справі західні демократії йшли на дуже далекі поступки.

На внутрішньому німецькому політичному ринку негативний наслідок берлінської конференції не допровадив до

відпруження між урядовою коаліцією Аденауера і німецькою соціал-демократичною опозицією. Олленгауер стоїть далі на становищі, що Німеччина повинна відкинути договір про європейську спільну оборону. Тези німецьких соціал-демократів звучать, що наради «великої чвірки» дали черговий доказ, що західні держави не мають наміру дати Німеччині повні права в тому оборонному європейському пакті. Аденауер, навпаки, стоїть на становищі, що наради «великої чвірки» та негативний наслідок конференції дали доказ, що його закордонна політика є наскрізь доцільна. Кажуть, що в найближчому часі німецький бундестаг кваліфіковано більшістю розв'яже проблему еventуального набору до німецького війська.

Сьогодні цілком ясно, що німецька соціал-демократія і англійська лейбористська партія мали надію, що в заміну за відкинення Німеччиною договору про спільну європейську оборону, СССР погодиться на об'єднання Німеччини.

Німецька опозиція теж закидає аль-

Торгівля між західним світом і СССР

Немає зате повної резерви Заходу до проблеми торгівлі з СССР, його сателітами та червоним Китаєм. Останні вістки вказують, що британські купці підписали з СССР торговельний договір і більшовицький уряд закуповує в Великобританії товари на суму одного мільярда доларів. Зрештою СССР підписав в 1953 році торговельні договори з Індією, Францією, Фінляндією, Швецією, Норвегією, Іспанією, Данією, Італією, Грецією, Аргентиною, Афганістаном, Іраном і Єгиптом.

Французьку делегацію, яка перебувала в Москві під проводом П'єра Шарпантьє, більшовики вітали з великими почестями. Ця делегація підписала важливий торговельний договір, і товарообмін має відбуватися на протязі трьох років.

Відмітимо теж договір з Аргентиною, підписаний 5 серпня 1953 року. СССР доставляє Аргентині нафту і вугілля, металургійні продукти, машини до видобування нафти, трактори та сільсько-господарські машини і залізничні матеріали. Аргентина експортує до СССР шкіри, масло, сир, консерви, оливку і т. д.

Німецькі соціал-демократи про свою програму

В колах німецької соціал-демократії йде жива дискусія над партійною програмою. Партія занепокоєна, що тільки 13% членів мають менше, ніж 35 років життя. 52% членів партії мають поперек 55 років. В середовищі, близькому до німецької соціал-демократії, циркулюють тези, які мають надати цій партії новий напрям.

Перша теза проголошує, що СПД має перестати бути партією кляси і стати всенародною партією.

Ці тези констатують, що такі слова і поняття як «марксизм», «товариш», «планове господарство», ба навіть червоний прапор є доценту скомпромітовані більшовизмом. При теперішній своїй програмі партія соціал-демократів не була спроможна дійти до порозуміння з католіцькою і протестантською церквою.

Ортодоксальний марксизм утратив свій зміст. Програма соціал-демократів повинна проголосити в першу чергу соціальні цінності, як от оборону особистої свободи, почуття солідарності та соціальної безпеки.

Теж підано дуже гострі критичні партійні напрями щодо закордонної політики. СПД повинна, — читаємо в тих тезах, — намагатися шукати порозуміння з урядом Аденауера. Безнастанна опозиція шкодить партії і викликає незрозуміння серед німецького народу до тез закордонної політики СПД. Німецькі соціалісти повинні підтримувати ідею сполучених держав Європи і не дозволяти, щоб та ідея входила в політичну програму проурядових партій.

СПД також мусить чітко перевірити свої господарські тези; досвід лейбористської партії у Великобританії дає, мовляв, дуже багато матеріалу до такої перевірки.

В питанні соціалізації т. зв. ключових галузей промисловості партія мусить пояснити, чому вона таке домагання ставить, а саме — що вона робить це, щоб мати демократичну контролю над цими

янтам, що вони не поставили на берлінській конференції свого проекту щодо гарантії безпеки для всіх європейських держав, включаючи і СССР. На цьому тлі ще довго розвиватиметься завзята дискусія між німецькими проурядовими партіями та німецькою опозицією.

Все таки на міжнародному політичному полі не відчувається якогось нового напруження. Мабуть, тому, що в позитивний результат конференції ніхто серед урядових міжнародних кіл не вірив. А щоб наради не були перервані, то на кінець квітня призначено нову міжнародну конференцію в справі Азії. Для заспокоєння німецької громадської думки висунуено проекти нових полегшень в комунікації між східною і західною зонами Німеччини.

Німецький канцлер отримав куртуазний лист від міністра закордонних справ Франції Бідо з повідомленням про його, Бідо, враження від конференції. Таке саме зробив і міністер закордонних справ Великобританії Іден, а з міністром закордонних справ США Даллесом конференція на протязі 90 хвилин канцлер Німеччини на летовищі біля Кельну.

Покищо ситуація, викликана берлінською конференцією, ще не вияснена, і міжнародний політичний світ покищо зберігає повну резерву.

Великим прихильником торгівлі з Заходом є по советській стороні відомий економіст Нестеров, який був організатором економічної конференції в Москві, що відбулася 1952 року.

В 1953 році СССР купили за кордоном переважно споживчих товарів на суму 4 мільярди рублів (за офіційним курсом 2 мільярди доларів).

Пророцтво Сталіна про близький занепад Заходу під господарським оглядом не сповнилося. Більшовики відчувають потребу наві'язати торговельні стосунки з Заходом і купують у першій мірі споживчі товари з огляду на сільсько-господарську кризу не тільки в себе, але теж у Польщі, в Чехо-Словаччині, в Угорщині і т. д.

З огляду на господарські клопоти також і західного світу, торговельна винаміна між обома політично ворожими блоками не тільки не маліє, а, навпаки, більшає.

Тому, не зважаючи на політичний провал берлінської конференції, торговельні кола Заходу мають надію, що залізна заслона дещо підійметься: для товарообміну!

галузями, які можуть довести до концентрації не тільки економічної, але і політичної сили в руках одиниці. СПД повинна бути оборонцем середніх і малих індивідуальних підприємств і в першій мірі боротися з безробіттям.

Під оглядом організаційним партія повинна складатися з президії, посольської фракції і генеральної секретаріату. На президентів партії ці тези пропонують Вільгельма Кайзена, Дінна і Макса Брауера. Читаємо в них також, що потрібна більша незалежність посольської фракції СПД від партійних органів. Як кандидатів на президента парламентарної фракції названо імена Карльо Шмідта і Людвіга Мецгера. Президент парламентарної фракції мав би бути або провідником опозиції, або канцлером. Генеральним секретарем мав би бути дотеперішній провідник партії Олленгауер, який був би шефом генерального секретаріату партії.

Реформаторський рух у рядах СПД впевняє, що тези марксизму про щораз більшу пролетаризацію мас з розвитком капіталізму не здійснилися. Навпаки, змінився середній стан, і з його потребами і домаганнями німецька соціал-демократія мусить рахуватися.

Дальші тези, подані реформаторським рухом, обговорюють справи постанови капіталу та віддання його на послуги суспільству і тут теж підкреслюють помилки перестарілого вже нині марксизму.

Еміграція з Ізраїля

Єврейський уряд занепокоєний масовим виїздом новоприбулих громадян з Ізраїля. Від часу створення єврейської держави 40 000 євреїв залишило свою віддану батьківщину.

В єврейському словнику є для кожного нового імігранта, тобто для новоприбулого до своєї батьківщини єврея, термін «олім», що означає в точному перекладі: «той, що зазнав душевного піднесення»; натомість того, хто покидає свій рідний край, зуть там «йоредім», що означає: «той, що падає на дусі».

Єврейська перевозна агенція намагається спинити відплив населення. Створено в Єрусалимі окрему комісію,

яка досліджує причини цього зла і робить заходи, щоб затримати нових імігрантів.

Від постанови держави Ізраїля прибуло 800 000 євреїв, а Палестина мала перед тим 700 000 населення. Багаті єврейські агенції, переважно єврейські організації в США, дали на цю ціль групи мільярди доларів. Перевіз відбувався в дуже вигідних умовах, а пристані Франції й Італії бачили щораз нові кораблі, які покидали європейський континент в напрямі Гаїфи.

Сіоністична пропаганда закликала євреїв з усіх частин світу, щоб вони верталися до своєї прабатьківщини.

Життя в новій єврейській державі не є легке. Боротьба з кліматом і природою дуже затьжна. Сотні тисяч гектарів нової землі, що лежала облогом і була засипана піском і каміннями, жидівські піонери зробили родючою, а нова система зрошення та наймодерніші агрикультурні заходи ще більше підсилили ґрунт, і ця земля почала «молокати і медом текти», як співають єврейські піонери в своїх піснях.

Палестина стала Меккою не тільки для єврейського населення; також цілий ряд соціологів і агротехніків поїхав туди, щоб на місці переконалися про розвиток країни. Появилось багато творів з описами того єврейського економічного експерименту.

Ті євреї, що бажають тепер покинути свій рідний край, подають різні аргументи: одні впевняють, що не можуть жити на сході, другі — що соціалістичний режим, що панує в Палестині, спинає всяку ініціативу, інші знову нарікають, що уряд є наскрізь реакційний та що в країні панує теократичний режим, а ще інші нарікають, що між давнім єврейським населенням і новоприбулими нема повної рівності. А, мабуть, і тяжкий клімат відстрашує багатьох з нових імігрантів.

Сіоністи закликають новоприбулих до витривалості і вказують їм на моральні закони, записані в біблій. А крім того, вони вимагають тепер від тих, що хочуть покинути рідний край, оплати коштів, які були витрачені на їх подорож з Європи до Палестини. Міністерство внутрішніх справ видає тепер поворотну візу тільки тим євреям, що оплатили всі кошти за перевіз до Палестини.

Комісія в Єрусалимі, яка слідує за цією проблемою, не вважає, що тільки матеріальними заходами можна буде спинити відплив населення з Палестини. Отже треба вжити ще й інших заходів, щоб налагодити життя новоприбулого населення.

Сіоністи переконані, що їм вдається загальмувати відплив населення, бо навіть спроводити до Ізраїля нових імігрантів, які зуміють акліматизувати себе в новому середовищі. Арабська загроза, яка існує для нової єврейської держави, вимагає сильного приросту населення. Тому вони закликають єврейські родини мати багато дітей. З другого боку, вони ведуть уперту акцію, щоб іміграційний рух до Сіону не спинявся.

Закінчимо, подаючи статистичні дані: 40 000 євреїв залишило Ізраїль від хвилини створення держави; 800 000 євреїв прибуло до Палестини за час існування нової держави.

Центрова влада в Італії

В попередньому числі «С. У.» ми згадували про доручення створити новий уряд, яке отримав відомий італійський політик Шельба, член партії «християнська демократія». Свій кабінет він опер та кож на соціал-демократах, на лібералах і на республіканцях. В колах італійських монархістів, неофашистів та комуністів панує велике озлоблення, і ці три партії повели завзяту пропаганду проти нового уряду. Заклик до протестаційного страйку з боку італійських комуністів не мав поважнішого успіху.

Програма нового італійського уряду є майже ідентична з програмою Фанфані. Шельба відкидає співпрацю з правими і лівими екстремістами, а його соціальна програма спрямована на те, щоб відбити маси італійського населення від комуністичної партії.

Шельба має в парламенті і сенаті тільки невелику більшість. В закордонній політиці він заявляє себе прихильником про європейську спільну оборону, вважаючи, що ратифікація цього договору потрібна Італії для поладнання проблеми Трієсту в користь Італії.

Шельба бажає використати для своєї закордонної політики помітне зближення між югославським урядом Тіто і СССР. Італійська пропаганда намагається переконати світ, що Тіто веде подвійну гру, що очевидно, натрапляє на гострий протест з боку Београду.

Проблема Трієсту мала б бути тим центром, який консолідував би уряд, що стоїть у парламенті на дуже хиткій більшості.

Ю. С.

Американський портрет

(Закінчення з 9. стор.)

«Реакційний політик США, член республіканської партії, один з найбільш реакційних репрезентантів американського імперіалізму. Він домагається відродження фашизму в Західній Німеччині і включення її до агресивної Організації Північно-атлантичного пaktu».

Строгий християнин, Даллес має натомість дуже ясну думку про більшовизм, що його він характеризував в одній із своїх промов так: «Советський більшовизм спирається на атеїстичну, безбожницьку премісу. Все інше випливає з цього факту».

Вірний учень свого професора філософії з Сорбонни, Даллес є за динаміку і проти статичності в політиці. Перебравши пост міністра закордонних справ США, він кинув гасло щодо напрямку політики до СССР. Він звучав: «роль бек» (відсутність більшовизму на його вихідній позиції). Щоправда, він не сконкретизував ближче цієї концепції, але, як коментують офіційні і неофіційні американські політичні кола, політика «роль бек» — це щось посереднє між політикою «контейнтменту» (стримування) і політикою визволення.

Навряд чи доказів на існування чи дію цієї нової політики ще немає, але тверда постава Даллеса під час конференції чотирьох міністрів закордонних справ у Берліні каже сподіватися, що часи поступок більшовикам, більше того, політика недратування їх остаточно закінчена. Чи вдасться Даллесові зреалізувати свою політику «роль бек» і яких вона набере форм, тяжко сказати. Він мусить — таке принаймні постане враження, — витрачувати багато енергії на згармонізування американської політики у відношенні до СССР з тією ж Англією і Францією. Перша утримує ще дипломатичні стосунки з червоним Китаєм, друга хоче за всяку ціну закінчити руйнування війни в Індокитаї. А обом їм, не наче фата моргана, присвічує торгівля з СССР і можливість підсилення їх надірваних фінансів. Погодити всі ці, часто розбіжні, інтереси і спроводити їх до спільного знаменника політики «роль бек» — аж ніяк не легке завдання, і тому заповіджена Даллесом політика динаміки і проголошена ним по смерті Сталіна «ера Айзенгауера» остаються покищо ще не покритим векселем.

Чи, коли і як цей вексель буде остаточно зреалізований, покаже майбутнє. Тим часом Даллес є оптиміст і вірить в остаточний успіх. В одній з недавніх промов він так висловився на цю тему: «Вірю, що сила Америки, потенційно велика сила, є світовою силою. Її треба тільки примусити відповідно працювати, а я думаю, що ми це почали робити добре».

Л. О.

900-річний ювілей з історії Київського князівства

20 лютого 1054 року помер князь Ярослав Мудрий

Із смертю Ярослава Мудрого, яку літопис подав дуже точно: 20 лютого, в суботу, першого тижня великого посту, в день святого Феодора, — закінчився перший блискучий період історії Київської держави. Це була доба творення імперії. Велетенська праця, розпочата в кінці IX століття князями Олегом і Ігорем, була завершена Володимиром Великим та сином його Ярославом Мудрим.

Не зважаючи на такий довгий ряд попередників, Ярослав опинився на початку свого князювання в тяжкому становищі, коли здавалося, що вся велична будівля Володимира Великого могла знову розпастися. Перші роки після смерті Володимира (1015 р.) були заповнені боротьбою Святополка за київський престол. Три брати — Святослав, Борис і Гліб впади жертвою Святополка. Ярослав, сдиний з братів, вступив в боротьбу з ним, маючи допомогу новгородців (він був в час смерті Володимира князем у Новгороді) та варязьку дружину.

Боротьба закінчилася перемогою Ярослава в 1019 році і позначилася рядом дуже важливих моментів. Головним з них було те, що ця внутрішня, міжусобна боротьба між двома братами втягла в справу Київської держави Західню Європу: на союз Святополка з його тестем Болеславом Хоробрим, князем польським, Ярослав відповідає союзом з німецьким царем Генріхом II та угорським королем Стефаном. Успіх Святополка був пов'язаний з замиренням Генріха II з його васалем, Болеславом Хоробрим. В наслідок цього він не дав допомоги Ярославові, а підтримав військами Болеслава та Святополка. Заволодівши Києвом, Святополк негайно сповідає про свою перемогу Царгород: цим він показав, що справа Київської держави мала загальноєвропейський характер. Тяжко казати, що могло принести Київській державі панування Святополка; відомо лише те, що Болеслав, відходячи в 1018 році з України, захопив Червенські міста, себто лівий берег Бугу і, можливо, Посання з Перемишлем.

Взимку 1019 року Ярослав подолав Святополка і став князем Київським. Проте він ще не володів усією імперією Володимира: Полоцьке князівство назавжди залишилося за нащадками Рогніди; у Пскові княжив брат Ярослава Судислав, в далекій Тмутаракані — другий брат, Мстислав. Він узявся героїчною боротьбою з кавказькими племенами — ясами і косогами. Навіть по 150 роках «Слово о полку Ігореві» в 1187 р. згадувало хороброго Мстислава, що переміг у двобійі косозького героя Редеду.

Поки йшла боротьба Ярослава з Святополком, Мстислав був зайнятий боротьбою з сусідами і не втручався в події над Дніпром, але в 1023 р. зажадав, очевидно, пайки в спадщині, яку дістав Ярослав, і пішов на нього з військом з хозарів та косогів. Після нещасливої для Ярослава битви під Листвином, брати склали угоду і поділили державу по Дніпру: лівобережжя узяв Мстислав, правобережжя — Ярослав. Своєю столицею Мстислав зробив Чернігів і прикріпив його гарними будівлями, серед них славним храмом Спаса, який було закінчено вже після його смерті. Брати правили в згоді: спільно ходили на косогів і на поляків. Так минуло 10 років.

Лише після смерті Мстислава в 1034 р. Ярослав став «єдиновластцем Руської землі». Залишався, крім Полоцького князя, ще Судислав у Пскові, але Ярослав 1036 р. ув'язнив його («сади в поруб»). Причини цього покарання залишаються невідомими; літопис натякає на наклепи, які викликали гнів Ярослава. Судислав пробув у в'язниці 24 роки, поки не звільнили його сини Ярослава.

*

Ще за життя Мстислава Ярослав заходив ширити кордони держави: використовуючи міжусобну боротьбу в Польщі, після смерті Болеслава Сміливого в 1025 р., Ярослав пішов на Польщу. В 1030 р. здобув Белз, в 1031 разом із Мстиславом пішов походом знову, повернувши Червенські міста і вивів багато полонених, яких оселив по річці Росі. В 1038 р., в союзі з Генріхом III він допоміг Казімірові Відновителю об'єднати польські землі і поновити міцну державу; він видав за нього свою сестру, Марію.

На заході збудував він місто над Сяном, яке назвав своїм іменем.

В зв'язку з західньою політикою Ярослава стоять його походи проти ятвягів та Литви (1038, 1040). В інтересах Новгородського князівства він ходив на Чюдське озеро і заснував місто Юр'єв (Ярлов нисив християнське ім'я Юрій), сучасне Тарту, а також на Ониське озеро (1030).

Таким чином Ярослав не тільки повернув усі землі, втрачені під час боротьби з Святополком та Болеславом, але поширив межі своєї держави на півночі.

Головна увага Ярослава була спрямована на південь. В степах, як і за Володимира, панували печеніги, з якими ще Володимир вів уперту боротьбу; він оточив південні кордони так званими «змєвими балами»; так назвав народ ці довгі вали, які хвилясто лінією, наче гадюки, тяглися на великій віддалі. Єпископ Бруно-Боніфаций, що проїздив через державу Володимира в 1008 р., прямою чи до печенігів, залишив описання цих валів. Крім валів, Київ оточувала ціла система фортець, яка нагадувала «лімес» давнього Риму. Проте всі заходи були марні, і населення примушене було подаватися на північ, бо не могло жити під загрозою нападів печенігів. Ярослав ужив серйозних заходів для укріплення басейну Росі: він побудував там укріплення і поселив полонених, що їх вивів з Польщі в 1030 р. Але головному удару печенігам завдав він в 1038 році, коли вони підступили до самого Києва: на полі біля міст Володимира він розбив їх так, що лише частина їх врятувала життя, тим, що втекла аж до Дунаю.

*

Ярослав, творець величезної держави, більшої за імперію Карла Великого, прагнув надати їй значення європейської потуги. Можливо, що в зв'язку з цим прагненням був задуманий ним похід на Візантію під проводом його сина Володимира і воеводи Вишатича. Цей похід закінчився катастрофою: спочатку буря розбила флоту, а далі греки розбили військо і посліпили вояків. Мирний договір був скріпленій шлюбом сина Ярослава Всеволода з царівною Анною Мономаховіною.

Велике значення мали зв'язки Ярослава з Заходом. Уже було згадано вище про першу спробу європейської коаліції в 1018 році — про союз Ярослава з Генріхом II та угорським королем Стефаном; вдруге діяв Ярослав у союзі з царем Генріхом III, поборюючи анархію в Польщі з метою відновлення Польської держави. Доказом інтенсивних зв'язків з Заходом є факти, що під час династичних катастроф різні володарі шукали порятунку у Ярослава в Києві. Ярослав мав тісні зв'язки з Скандинавією через свою дружину Інгерду — Ірину, доньку шведського короля Олафа. Король норвезький Олаф приїхав до Києва, коли втратив престол; згодом норвежці запросили його на престол знову і визнали святым. Племінник цього Олафа, Гаральд Гардрода домагався руки доньки Ярослава Єлисавети. Коли йому було відмовлено, він з дружиною, щоб здобути серце Єлисавети, робить низку походів на Англію, Сіцилію, береги Африки. Свої подвиги він оспівував у пісні, в якій кожна строфа закінчується словами: «Лише руська дівчина з золотим гривною на шії нехтує з мене». Нарешті славний вікінг Гаральд дістав королівський престол Норвегії і одружився з Єлисаветою. Ім'я Ярослава, Інгерди, Єлисавети добре відомі скандинавським сагам.

За Ярослава знайшли в Києві притулок сини короля Англії, Едмунда Залізного Боку, коли його позбавив престолу Канут Великий. В «Законах Едуарда Ісповідника» є вказівка, що один з цих синів знайшов собі жінку десь на сході, але не можна сказати певно, що в Україні. Під час міжусобної боротьби в Угорщині в 1031 р. сини короля Лодислава Лисого, одруженого з сестрою Ярослава, втекли до Ярослава; один з них, Андрей, одружився з донькою Ярослава Анастасією. Про цю королеву в Угорщині збереглися гарні перекази.

Третя донька Ярослава Анна залишила найбільший слід в історії. Спочатку Ярослав сватав її за сина Генріха III, але це не вдалося. Коли король Франції Анрі I утратив жінку, він надіслав до Києва пишне посольство з трьох єпископів: Мо-Готье де Савейр, Шоні-Госелена де Шалін'як і Шальона-Рожера, з великим почтом, щоб просити в Ярослава руки князівни Анни. Єпископ Рожер докладно описав Київ і уважно прийняття, яке зробив послам Ярослава. Він сам показував їм Київ і його церкви. Єпископ Готье де Савейр писав, що держава київського князя більша, багатша, могутніша і культурніша за Францію. Справа з шлюбом затрималася в зв'язку з смертю княгині Інгерди-Ірини, і лише в 1051 р. Анна прибула до Франції, в супроводі валки, що везла її дорогоцінний посаг. В Реймському соборі відбувся шлюб Анни з Анрі I і коронування її. Збереглося гарне оповідання, що вона привезла з Києва євангелію, писану слов'янською мовою; на цій євангелії

складали присягу під час коронування всі королі Франції.

Королева Анна користалася великою пошаною у Франції: не лише коштовні речі привезла вона з собою, але й високу культуру, яка імпонувала всім, хто стикався з нею. На багатьох документах, біля хрестів-підписів короля та його баронів, стоїть підпис королеви Анни — кирилицею або латиною. Після смерті чоловіка в 1060 р. Анна стала регенткою за свого малого сина Пилипа. Вона одружилася вдруге з наймогутнішим васалем короля, графом Раулем де Вальоа де Вексін. Папи Микола II і Григорій VII писали до неї листи, в яких висловлювали шанобливу увагу і повагу до неї. Микола II відзначав її добрість, благодійний вплив на Анрі I, побожність.

В соборі св. Софії в Києві збереглися зображення княгині Ірини з доньками Анною, Анастасією і Єлисаветою; остання — «з золотим гривною на шії», як про це згадував Гаральд.

Син Ярослава Ізяслав був одружений з польською принцесою.

З німецькою принцесою, сестрою єпископа Штаде, внукою імператора Оттона Ве-

Українсько-угорська зустріч

Познайомитись і обміняти думками, щоб таким чином започаткувати тіснішу співпрацю в майбутньому, — таке було завдання товариської зустрічі українських журналістів з угорськими журналістами та політиками.

Влаштоване з ініціативи Спілки українських журналістів — СУЖ, і технічно підготоване ред. Г. Которовичем спіткання відбулось 18 лютого в сальоні ресторану «Люїтпольд» у Мюнхені. З боку угорців взяла участь десятичленна репрезентація, в склад якої ввійшли: пп. д-р З. Макра — заступник голови Угорської спілки журналістів, Ляслєв граф Льоньо — президент Центрального союзу угорців у Німеччині, І. Вейр — голова Угорської республіканської партії і член Угорського національного комітету (Вашінгтон), проф. Е. Штумфой-Штіц — визначний угорський політик правої групи «Уніо», І. Дорно — від Угорського військового союзу, ред. Е. Апостарі — «Годяк утьйо» (Збройний шлях), ред. І. Яклі — «Національна політика», Л. Маршалок — «Гунгарія», д-р Е. Чонка — радіо «Вільна Європа» і д-р В. Станкович — співробітник англійської преси і ред. «Гунгарія».

Українську делегацію очолює голова СУЖ — д-р М. Коновалець, а її члени майже повністю заступали широкий вахляр української преси і політичного життя. Це були: пані Дарія Ребет, інж. Д. Андрієвський та ред. М. Лівницький і ред. М. Воскобійник, ред. П. Котович, ред. Г. Которович, І. Крутії, ред. Б. Левницький, ред. А. Мельник, полк. П. Самутія, ред. Ю. Таркович, ред. В. Стахів та ред. д-р Л. Ортинський.

Виконуючи обов'язки «майстра церемонії», Г. Которович представив гостям українських присутніх, а д-р М. Коновалець і д-р З. Макра вітали від Української і Угорської спілки журналістів вільної преси обидвох народів, бажаючи успішного проведення товариської зустрічі.

З коротким словом-вступом до дискусії виступив угорський журналіст, д-р В. Станкович. Його незвичайно ядерна, як під оглядом мереторичним, так і реторичним, п'ятнадцятихвилинна доповідь була присвячена питанню: Національна держава і федерація. Відмітивши наявні і щораз більше наростаючі на Заході інтеграційні тенденції, що вже можуть вказатися цілим рядом «супранациональних інституцій» або зробленою для їх постання великою підготовкою, а також вказавши на велику популярність інтеграційних ідей серед західноєвропейського громадянства, а передусім серед молоді — промовець закінчив питанням, наскільки існують об'єктивні дані для розвитку подібних ідей на Сході Європи і чи можливий буде там «політичний скік» на вищу площину політичної форми міжнародного співжиття.

В дуже живій і назагал на високому інтелектуальному рівні веденій двокопійній дискусії брали участь, то угорці, то українці, заступаючи доволі широку скалю поглядів на порушену тему. І так з українських дискусійних ред. В. Стахів, інж. Д. Андрієвський і д-р Л. Ортинський давали вислів проєвропейським тенденціям української політики, підкреслюючи, що саме концепція європейської спільноти, побудованої на базі суверенних держав, може принести здорову по-

літику, був одружений син Ярослава Святослав. Третій син Всеволод був одружений з візантійською царівною.

Питання шлюбів у середньовіччі мало велике значення: вони здебільшого скріпляли міжнародні договори. З другого боку, такі шлюби свідчили про інтенсивні зв'язки між країнами і зміцнювали культурні впливи, бо приносили, разом з посагом, культурне оточення батьківщини, смаки, моди, перекази, мистецтво, моральні поняття.

Наведені факти свідчать, що за Ярослава Київська держава вступила в тісні стосунки з найкультурнішими країнами Європи. Її знали в усій Європі, і князь Ярослав був посвячений з наймогутнішими володарями Європи.

Посісти таке видатне політичне становище могла лише держава, яка стояла з культурного погляду не нижче за сучасні їй країни. І звичайно, Київська держава нічим не поступалася перед іншими. У нас надто довгий час панувала думка про запізнений розвиток Київської Русі, про нижчий ступінь її культури — погляд, який значною мірою пішов від школи норманістів, які все цінне вважали запозиченим.

Глибші дослідження історії X-XI ст. показують, на якому високому культурному рівні стояла Київська Русь.

(Закінчення в наступному числі)

Проф. д-р Н. Полонська-Василенко

літичну, економічну і культурну розв'язку. Тоді як ред. В. Стахів, ствердивши серед еміграції народів Східної Європи зацікавлення федераційними концепціями, заакцентував кончність точного з'ясування — з ким федерація і для яких цілей, то д-р Л. Ортинський шукав в економічній площині першого щабля на шляху до майбутньої європейської спільноти, аргументуючи це необхідністю модерної економіки: господарювання на великих просторах. Характеру засадничого українського експозе набрали з дипломатичною блискучістю оформлені висновки інж. Д. Андрієвського. Маючи до вибору Євразію і Європу, Україна, — стверджував дискусіант, — рішуче вибрала Європу і налевно стане в майбутньому членом тієї чи іншої європейської понаднаціональної інституції.

По дещо іншій лінії йшли міркування пані Д. Ребет. Висловлюючи свій сумнів у готовості суверенних народів відступити частину своїх прав на користь надрядних інституцій — федерації чи конфедерації, дискусіантка вважала питання майбутніх федераційних концепцій на Сході Європи за неактуальне, наголошуючи як найвищу сучасну ціль національне визволення і державу, а майбутні взаємодієносини до Західньої Європи східних, сьогодні поневолених, народів узалежнюючи від дії тієї Європи на користь визволення поневолених східноєвропейських народів. Менш-більш у тому самому дусі формулював свої погляди граф Льоньо, який поставив під сумнів будь-яке зацікавлення визволення від більшевизму народів у федераційній концепції, в чому йому рішуче опонував інший угорський дискусіант — ред. Апостарі. В дискусії, крім згаданих, брали участь пп. Яклі, проф. Штумфой-Штіц, Маршалок, М. Лівницький, Г. Которович, А. Мельник, П. Котович і І. Небола. Зупиняючись над проблемою, згадані дискусіанти давали свої причинки до поставлених прелегментів і попередніми дискусіантами тез.

*

Зустріч українських журналістів з угорськими колегами і політиками треба напевно вважати вдалою імпрезою, і лишається тільки бажати, щоб СУЖ улаштуванням цієї, такої вдалої щасливої і корисної зустрічі остаточно закінчив стадію «зимового сну» і розвивув живішу, як дотепер, діяльність.

І ще одна критична заувага. Нема сумнівів — вечір випав добре і позем був високий. Тільки слід би деяким дискусіантам пам'ятати, що така зустріч аж ніяк не надається для полум'яних закликів і взагалі для вічевого тону, хоч ми розуміємо, що професійні навички деколи людину просто таки свідомо ітвухвають до цього. Але треба в спокійній атмосфері «файф-о-кльок-у» таких навичок визбутися, а також не переповідати неособливих біографічних спогадів, коли до теми нема чого сказати. Але дозволяємо собі на ці зауваження тільки тому, що назагал вечір вишшов незвичайно гарним і справним на всіх учасників якнайкраще враження. І можна, і треба взяти під найгостріше скло критики всі, навіть дрібні недоліки, щоб наша екіпа могла досягнути рівень «нон плюс ультра».

Л. Корбут

Фундатори «Енциклопедії Українознавства» для світових бібліотек (Частина перша)

НІМЕЧЧИНА.

Табори: 1. Ашафенбург — «Артилери» 120,—; «Буа Брілс» 120,—; 2. Байройт — Таб. Рада 180,—; Таб. Управа 180,—; Харч. Відділ 60,—; 3. Берхтесгаден — Таб. Управа 60,—; 4. Білсфельд 60,—; 5. Гайденау 120,—; 6. Гамбург-Нойграбен 40,—; 7. Ділінген — Таб. Управа 60,—; 8. Ельванген — Таб. Управа 180,—; Працівники 120,—; 9. Етлінген — Таб. Рада 60,—; Таб. Управа 60,—; Працівники 61,30; 10. Ирель 180,—; 11. Інгольштадт 60,—; 12. Ляйпгайм 60,—; 13. Ляндсгут 60,—; 14. Міттенвальд — Таб. Рада 60,—; Таб. Управа 60,—; Таб. Поліція 60,—; Службовики 77,—; 15. Ной Ульм — Райнгардт Касерне 60,—; 16. Пфорцгайм — Культ.-Освіт. реферат 60,—; 17. Регенсбург — Управа Оселі 120,—; Відділ Постач. 60,—; Відділ емігр. 60,—; Адміністр. лічниця 60,—; 18. Цуфенгаузен — Фін. відділ 60,—. — Разом: 2578,30 ДМ.

Кооперативи: 1. Ашафенбург — «Ідеал» 180,—; 2. Байройт — «Праця» 180,—; 3. Бургдорф — «Будучність» 60,—; 4. Гамбург-Нойграбен — «Єдність» 60,—; 5. Ділінген — «Самопоміч» 60,—; 6. Ельванген — «Згода» 180,—; 7. Етлінген — «Єдність» 60,—; 8. Ляндсгут — «Праця» 60,—; 9. Міттенвальд — «Єдність» 120,—; «Основа» 60,—; 10. Мюнхен — «Самопоміч» 60,—; 11. Пфорцгайм — «Єдність» 180,—; 12. Регенсбург — «Єдність» 120,—; «Шкільна Крамниця» 60,—; 13. Цуфенгаузен — «Будучність» 160,—. — Разом: 1600,— ДМ.

СУП — Союз Українських Пластунів: 1. Ашафенбург 60,—; 2. Байройт — 12. курні УПЮ-ок 60,—; Кооп. «Пласт» 7,—; Станція 5,—; 8. курні УПС 5,—; 3. Берхтесгаден 60,—; 4. Гайденау 60,—; 5. Ділінген 60,—; 6. Етлінген 60,—; 7. Міттенвальд — кооп. «Пласт» 60,—; 8. Мюнхен — Варнер Каз. 60,—; 9. Регенсбург — Станція 120,—; Кооп. «Пласт» 60,—; 10. Цуфенгаузен 60,—. — Разом: 737,— ДМ.

ОУК — Об'єднання Українських Комбатантів: 1. Ділінген 60,—; 2. Ляйпгайм 60,—; 3. Міттенвальд — (Леґіон) 60,—; 4. Ной Ульм 60,—; 5. Регенсбург — (в тому Гол. Управа 60,—) 300,—. — Разом: 540,— ДМ.

ОУЖ — Об'єднання Українських Жінок: 1. Байройт 60,—; 2. Берхтесгаден 30,—; 3. Етлінген 60,—; 4. Ляндсгут 60,—; 5. Міттенвальд 60,—; 6. Мюнхен 60,—; 7. Ной Ульм 60,—; 8. Регенсбург 60,—; 9. Цуфенгаузен 60,—. — Разом: 510,— ДМ.

СУВ — Союз Українських Ветеранів: 1. Байройт 60,—; 2. Бургдорф 60,—; 3. Галендорф — (в тому теж: СУМ і Кооп. «Єдність») 60,—; 4. Етлінген 60,—; 5. Пфорцгайм 60,—; 6. Цуфенгаузен 60,—. — Разом: 360,50 ДМ.

СУМ — Спілка Української Молоді: 1. Байройт 60,—; 2. Гайденау — Крайовий Комітет 60,—; 3. Ділінген (в тому теж Т-во «Степ») 30,—; 4. Інгольштадт 60,—; 5. Міттенвальд 60,—; 6. Цуфенгаузен 60,—. — Разом: 330,— ДМ.

СХС — Санітарно-Харитативна Служба: 1. Байройт 60,—; 2. Бургдорф 60,—; 3. Гановер 60,—; 4. Ляйпгайм 60,—; 5. Цуфенгаузен 60,—. — Разом: 300,— ДМ.

Українська ІМКА: 1. Гамбург-Фалькенберг 60,—; 2. Ділінген 60,—; 3. Ляйпгайм 60,—; 4. Ляндсгут 60,—; 5. Мюнхен — Варнер Казерне 10,—; 6. Пфорцгайм 30,—. — Разом: 280,— ДМ.

Гр.-кат. Парохії: 1. Гайденау 60,—; 2. Гановер 20,—; 3. Ділінген 60,—; 4. Ирель — «Харітас» 60,—; 5. Пфорцгайм 60,—. — Разом: 260,— ДМ.

ЛУПВ — Ліга Українських Політичних В'язнів: 1. Байройт 19,—; 2. Ділінген 60,—; 3. Ляйпгайм 60,—; 4. Мюнхен — Крамниця «Варнер Казерне» 60,—. — Разом: 199,— ДМ.

Інші Товариства й Установи: 1. Авсбург — Спорт. Т-во «Чорногора» 70,—; 2. Гайденау — Укр. Гімназія 60,—; «Українбанк» Ліквід. Комісія 240,—; 3. Галендорф — «Харітас» і Правосл. Церков 60,—; 4. Гановер — ОУН — Півн. Зах. Німеччина 60,—; 5. Гетінген — Комітет 75-ліття НТШ 90,—; Укр. Т-ва 30,—; 6. Ділінген — Вечірня школа англ. мови 60,—; 7. Ляйпгайм — Селянська Спілка 80,—; Прихильники УВАН 60,—; 8. Ляндсгут — «Рідна Школа» 60,—; 9. Міттенвальд — Учительська Громада 60,—; Стрільці рейдуночі УПА 60,—; 10. Мюнхен — Спорт. Т-во «Довбуш» 60,—; Учительська Громада (центральна) 60,—; Союз Гетьманців Державників 5,—; «Просвіта» — Функ. Каз. 120,—; «Просвіта» — Варнер Каз. 60,—; 11. Ной Ульм — Шаховий Клуб 60,—; 12. Пфорцгайм — Союз Укр. Інвалідів 30,—; 13. Регенсбург — В-тво «Українське Слово» 180,—; УТГІ 120,—; Марійська Дружина Жінок 60,—;

Комітет Пропа'ятної таблиці в Картгауз 60,—; 14. Фалінгбостель — Комітет 75-ліття НТШ 60,—; 15. Фрайбург — Студентська Громада 60,—. — Разом: 1925,— ДМ.

Приватні особи: 1. Бігус Мирослав — Ульм 60,—; 2. Бігус Петро — Ульм 60,—; 3. Дзюбинський Ераст — Мюнхен 500,—; 4. Заяць Олександр — Регенсбург 60,—; 5. інж. Романюк Іван — Мюнхен 500,—; 6. мгр. Стебельський Іван — Мюнхен 500,—; 7. Яворський Богдан — Ульм 60,—. — Разом: 1740,— ДМ.

АНГЛІЯ.

СУБ-Союз Українців Британії:

1. Addington 6:0:0; 2. Bedford 7:0:0; 3. Bordon 9:0:0; 4. Bradford 31:1:0; 5. Greenbanks 6:0:0; 6. Halifax 26:0:0; 7. Huddersfield 12:0:0; 8. Leicester 6:0:0; 9. Leighton 9:0:0; 10. London 60:0:0; 11. Manchester 6:0:0; 12. Sleaford 6:0:0; 13. Somerset 6:0:0; 14. Tadmorden 18:0:0; 15. Wansford 9:12:0; 16. Wellingore 9:0:0. — Разом: 226:13:0 англійських фунтів.

Інші Т-ва й Установи: 1. КВОМ — Клуб Виховних Осель Молоді (Пласт) 6:0:0; 2. ОБВУ — Об'єднання б. Вояків Українців 16:0:0; 3. СУМ — СУВ — Комбатанти в Рочдейл 18:0:0. — Разом 40:0:0 англійських фунтів.

Українці в «Гостелях»: 1. Bradford 5:5:0; 2. Knightrope 18:0:0; 3. Leigh-Buzzard 36:0:0; 4. Lowton 12:0:0; 5. Silsden 12:0:0; 6. Sleaford 15:0:0; 7. Spalding 24:0:0. — Разом: 122:5:0 англійських фунтів.

Приватні особи: 1. о. Гірняк Юстин — Рочдейл 5:0:0; 2. Каліта Степан — Рочдейл 6:0:0; 3. Писаренко Никифор — Лейтон 2:0:0; 4. Тхір Андрій — Брадфорд 9:0:0; 5. Шатковський Петро — Кембридж 6:0:0. — Разом: 28:0:0 англійських фунтів.

С.Ш.А.

1. Воднарчук Степан — Нью Йорк 42,—; 2. Бражний Федір — Нью Йорк 21,—; 3. Брати Гулей — Бруклін 31,50; 4. Гупало А. — Арлінгтон 27,—; 5. Пойда Віляма — Нью Йорк 150,—; 6. Стасюк Плятон — Нью Йорк 84,—; 7. Угерчак Семен — Бруклін 84,—; 8. 8-ий Курні УПС 30,—; 9. 8-ий Відділ Орг. Оборони Чотирох Свобід України — Стрентон 36,21. — Разом: 505,71 амер. дол.

БЕЛЬГІЯ.

1. Вуній Олександр — Брюссель 500,—; 2. інж. Наконечний Василь — Берхем 800,—; 3. Союз Українців Вельгії — Брюссель 800,—; 4. Український Допомоговий Комітет — Брюссель 800,—; 5. Філія Українського Допомогового Комітету — Гензі Поммероль 1600,—. — Разом: 4500,— бел. фр.

ФРАНЦІЯ.

1. Академічне Т-во — Париж 1000,—; 2. «Громада» — інж. С. Созонтов — Париж 6000,—; 3. «Українець-Час» — Париж 2000,—; 4. Робітничий Союз у Франції — Париж 3500,—; 5. Український Хор у Вен-Метр — Тунезія 15 000,—. — Разом 27 500,— фр. фр.

Список обдарованих бібліотек знаходиться в НТШ і В-ві «Молоде Життя».

До кожного примірника вклеєно слідуєчий текст в мовах англійській, французькій, німецькій і українській:
Наукове Товариство ім. Шевченка, засноване в 1873 році й змушене тепер продовжувати свою працю на еміграції, має приємність надіслати до Вашої бібліотеки примірник виданої ним третютовою «Енциклопедії Українознавства», яка за нинішніх політичних умов не могла з'явитися на Україні. Цей примірник убудує-ві-ла українська еміграційна організація

маючи бажання, щоб твір найстарішої української наукової установи дав Вашим читачам образ сучасного й минулого однієї з найбільших країн Східної Європи. З либодою пошаною — Наукове Товариство ім Шевченка.

В цей спосіб — завдяки жертвенності вище наведених фундаторів — було можливим забезпечити Енциклопедією Українознавства 168 бібліотек різних світових установ чи то визначних осіб наукового й політичного життя. Усім жертводавцям — за це велике діло — ще раз щиро подяку складає

Наукове Т-во ім. Шевченка

і
В-во «Молоде Життя»

Мюнхен, в лютий 1954.

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

Не народ винуватий

В «СУ» від 7 лютого була вміщена стаття пані Г. Наконечної під заголовком «Привіт проф. Наталі Полонській-Василенько» (з нагоди 70-ліття з дня народження нашої вченої і 45-ліття її наукової праці). Є хвалюючим, що пані Г. Наконечна присвячує цілу статтю високодостойній людині, заслуженій на полі науки, людини, що багато зробила для нашого народу і напевно ще багато зробить. Але не є хвалюючим, коли пані Г. Наконечна пише: «Не знаю, чи де найдеться у світі такий невдячний народ супроти своїх заслужених одиниць, як ми ним є».

Я переконаний, що високозаслужений науковець, високоповажана пані проф. Полонська-Василенько не має супроти народу жадних претензій і на нього не нарікає, не зважаючи на те, що життя для неї (як і для багатьох інших) є суворе і тяжке. Подібного думкою пані Наконечна напевно не справила приємності нашій славній ювілянтці. Я знаю особисто з панею Наконечною, я дуже високо ціную її наукові знання, її працьовитість і пильність — і мене дуже дивує, що пані Г. Наконечна щось подібне могла написати. Таке твердження треба рішуче поборювати. Ніяк не можна погодитися з тим, щоб від народу вимагати вдяки чи то матеріальних вигод. Кожна людина, кожний член громади служить своєму народові по своїй здозі, на своєму місці, відповідно до своїх можливостей, чи він є історик або муляр, чи він селянин або географ, чи він фізик або всяк.

Є, правда, особи, покликані піклуватися людьми, що на ту опіку заслужили, а які проте цього не роблять або роблять замало. Є, на жаль, і такі явища, що люди закінчили свої студії на громадські кошти, але заробляють собі грошки і обов'язок допомогти іншим і вві сні не згадують.

Ось до цих двох категорій людей і повинна була б скерувати свій закид пані Наконечна. А народ тут ні при чому. Якби ми мали власну державу, пані Наконечна теж мала б відповідну адресу для свого закиду, бо однією з функцій держави є опіка над заслуженими членами нації.

Я маю вичуття, що пані Наконечна не схоплює своєю думкою наших емігрант-

ських обставин в їх цілості і специфіці. Дозволю собі запитати: а що мають сказати, пані Наконечна, ті члени нашої спільноти, що мріяли бути істориками, фізиками, інженерами тощо і яким не пощастило закінчити свої студії (а часом навіть і розпочати), бо вони мусіли взятися за зброю і йти здобувати своєму народові волю? Вони втратили не лише ті свої мрії, — вони втратили своє здоров'я, а то і життя! Я часто згадую українського поета Ю. Драгана, свого товариша по зброї, що мріяв стати знавцем з історії літератури. По двох чи трьох семестрах студій, в 1918 році він взяв зброю в руки, відмовився своїх мрій, втратив своє здоров'я і, нарешті, в 1928 році в наслідок поранень, в одному з празьких шпиталів втратив і своє життя. Коли він лежав у шпиталі, я його відвідував (він прекрасно читав мені свої вірші!). Одного разу лікар-москвофіл (чех) зауважив: «Що ж ви тепер маєте від того вашого народу, коли вам доводиться вмирати?» Драган, усміхаючись, тихо відповів лікареві, що він за минулим не жалкує, а якщо і жалкує, то тільки тому, що він не міг дати своєму народові більше, як лише своє життя. А подібних до Драгана були (і є!) сотні, тисячі! Скільки тут між нами є таких, що втратили своє здоров'я і ще дихають, але вже не живуть? Чи пані Наконечна буває між ними? Чи знає вона і бачить, як вони живуть? «Народ» ім, правда, час-від-часу, раз на декілька місяців, збере щось під церквами і подаєть. Але нікому з них і на думку не прийде нарікати на народ і навіть на долю. Багато з них, як і блаженної пам'яті Драган, жалюють лише, що мають чи, ліпше сказати, мали лише одно життя. Чи можна вважати виставляння рахунків народові за ті чи інші заслуги для нього патріотичним вчинком? Ні! Рішуче ні! Народові своєму можна навіть усе віддати, але для себе особисто від нього нічого не вимагаймо! Інж. М. Косаківський

СУЧАСНА УКРАЇНА

Видає:
Закордонне Представництво УГВР
Редагує: Колегія
ДВОТИЖНЕВИК
*

Редакція не вміщує статей, не підписаних ім'ям та прізвищем автора. В справі неприйнятих статей не листується. Редакція застерігає за собою право скорочувати статті і правити мову. — Статті підписані авторами, не конечно висловлюють погляди чи становище редакції.

Адреси наших представників

Австралія: Fokshan Library & Book Supply
1 Barwon Street
Glenroy W. 9, Vic.

Аргентина: Denysiuk Mykola
c. Curapaligüe 790
Buenos Aires

Бельгія: Schrayter F.
4 rue des Bouleaux
Cheratte, Liege
чекове конто для пересилки грошей: Camp. 2376.24

Бразилія: Bajluk Dmytro
Caixa Postal 6
Sao Caetano do Sul
Sao Paulo

Великобританія: Prokop Konstantyn
25 Hillcrest Rd.
London W. 3

Венесуела: Dejnaka Alexander
UKRAFOT
Av. Espana
Edificio Panamerica
Caracas Catia

Канада: O. I. Eliashevsky
118 Medland St.
Toronto 9, Ont.

США: Klym Jaroslaw
114 East 11-th Street
New York 3, N.Y.

Франція і Туніс: Soroczak Miroslaw
Oury-Sud 69
Florange (Moselle)

Швейцарія: Dr. Prokop Roman
Wabernstr. 40
Bern

Швеція: Harbar Kyrylo
Box 62
Huddinge

Увага! Вишла з друку і є в продажу книжка Івана Кошелівця **НАРИСИ З ТЕОРІЇ ЛІТЕРАТУРИ**, випуск перший.

Книжка має 132 сторінки друку і охоплює головні питання теорії віршу в таких розділах:

1. Про терміни
2. Вірш і проза
3. Системи віршування
4. З історії українського віршування
5. Рядок, стопа
6. Строфа
7. Рима
8. Озвучення віршу
9. Окремі форми строфічних поезій
10. Словник поетикальних термінів.

Ціна книжки в Німеччині 4 марки, в США і Канаді 1 долар, у решті країн рівновартість цієї суми.

Замовлення надіслати до видавництва «Сучасна Україна» або його представництв по окремих країнах.
Видавництво «СУ»

МАТРИМОНІЯЛЬНЕ

Американець українського походження у віці небагато понад 50 літ шукає жінки до 45 літ з метою одруження. Може бути вдова. Писати на адресу: Alexander C. Duchack, 2955 E. Davison Ave. Detroit 12, Mich., USA

Зубний лікар

Др. Богдан Білас

München 15, Sonnenstr. 8, Tel. 51715
Модерне устаткування, власна технічна лабораторія, рентген. Приймає щоденно від 10—12 та 16—20 год. виключно за попереднім домовленням. Всі каси хорих.